

આત્મધર્મ

વર્ષ ૧૭

સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૫

Version History

Version Number	Date	Changes
001	Jan 2005	First electronic version.

આનંદાધીમ્

વર્ષ સતતરમું: અંક ૪ થો

સંપાદક: રામજી માણેકચંદ દોશી

મહા : ૨૪૮૬

શ્રી ગુરુના ચરણકભળની સેવાનો પ્રસાદ

નિર્મિણ ચિત્તવાળા પુરુષો, ગુણમાં મોટા એવા ગુરુનાં ચરણકભળની સેવાના પ્રસાદથી, ચૈતન્ય પરમતત્ત્વને પોતાના અંતરમાં અનુભવે છે. જુઓ, આ ગુરુ અને તેમની સેવાનો પ્રસાદ, ગુરુ ગુણમાં મોટા હોય એટલે સમ્યજ્ઞન-જ્ઞાનાદિ ગુણોથી જેઓ મહાન છે, એવા ગુરુ-શિષ્યને કહે છે કે દેહમાં રહેલો હોવા છતાં પણ, દેહથી બિજ્ઞ એવા તારા પરમચૈતન્યતત્ત્વને અંતરમાં દેખ. દેહમાં રહ્યા છતાં પણ ચૈતન્યનો અનુભવ થાય છે ગુરુનાં આવા વચન સાંભળીને નિર્મિણ ચિત્તવાળો શિષ્ય અંતરમાં તદ્વૂપ પરિણમી જાય છે... ગુણમાં મોટા ગુરુ જે પ્રમાણે કહે છે તે પ્રમાણે શિષ્ય પરિણમી જાય છે,- એ જ ગુરુના ચરણની ખરી સેવા છે... ને એવી સેવાના પ્રસાદથી તે શિષ્ય અંતરમાં પોતાના આત્માનો અનુભવ પામે છે.

-નિયમસાર ગા. ૧૮૦ ઉપરના પ્રવચનમાંથી

સ...મા...ચા...ર

સૌરાષ્ટ્રમાં વડીયા, જેતપુર ને ગોડલ એ ત્રણ સ્થળે જૈનમંદિરમાં વેદીપ્રતિષ્ઠા નિમિત્તે પૂર્ણ ગુરુદેવે સોનગઢથી પોષ વદ છકના રોજ મંગલ પ્રસ્થાન કર્યું છે. સોનગઢથી લીમડા અને ડસા થઈને પોષ વદ ૮ ના રોજ લાઠી શહેર પધાર્યા...ત્યાંના મુમુક્ષુમંડળે ઉત્સાહથી સ્વાગત કર્યું. વદ હના રોજ જૈનમંદિરમાં નંદિના માનસંભનું સ્થાપન થયું. પૂર્ણ ગુરુદેવ લાઠી શહેરમાં ત્રણ દિવસ રહીને પોષ વદ ૧૧ ના રોજ અમરેલી પધાર્યા...ત્યાં ઉત્સાહપૂર્વક સ્વાગત થયું. અમરેલીમાં ગુરુદેવ ચાર દિવસ રહ્યા. આ પ્રસંગે ભક્તોને દર્શન-પૂજનનિમિત્તે ભગવાન શાંતિનાથ પ્રભુને પણ અમરેલીમાં બિરાજમાન કરવામાં આવ્યા હતા. હંમેશા દર્શન-પૂજન અને ભક્તિ થતા હતા. ગુરુદેવના પ્રવચનમાં તેમજ તત્ત્વચર્ચામાં અનેક જિજ્ઞાસુઓ લાભ લેતા હતા. પોષ વદ અમાસે પૂર્ણ ગુરુદેવે અમરેલીથી આંકડીઆતરફ પ્રસ્થાન કર્યું છે. ત્યારબાદ વડીયા, જેતપુર, ગોડલ થઈને મહા વદ બીજે રાજકોટમાં પ્રવેશ કરશે. વડીયામાં વેદીપ્રતિષ્ઠાનું મુહૂર્ત મહા સુદ છકનું છે, જેતપુરમાં માણ સુદ ૧૧નું છે અને ગોડલમાં માણ સુદ ૧૪નું છે. રાજકોટમાં પ્રતિષ્ઠાનો દસવાર્ષિક દિવસ શાગણ સુદ ૧૨ છે.

દક્ષિણયાત્રામાં આવેલ બસયાત્રિકોને સૂચના

“પૂર્ણ શ્રી કાનજીસ્વામી દિ. જૈન તીર્થયાત્રા સંઘ” તરફથી યાત્રિકોને નીચે મુજબ સૂચના કરવામાં આવે છે:

(૧) જેઓ મદ્રાસથી બસ તથા ટ્રેઇન રસ્તે પાછા ફર્યા છે તેઓને રૂ. ૧૦) બસના ટેક્સ પેટે લીધેલા પાછા આપવાનું નક્કી કર્યું છે.

(૨) મદ્રાસથી મુંબઈ પાછા ફરતાં બસ ર ના યાત્રિકો જેઓ ઈલોરો-અજન્ટા વગેરે જગ્યાએ ફરીને આવેલા, તેમને બસના માઈલેજ વધારાના ચાર્જના રૂ. ૬) મજરે કાપીને રૂ. ૪) પાછા આપવાનું નક્કી કર્યું છે.

(૩) જેઓએ ફરેપુર સુધીની આખી યાત્રા કરેલ છે તેઓને જણાવવાનું કે માઈલેજનો વધારો થવાથી બસ ભાડું રૂ. ૧૨) વધારે આવેલ છે. તેમાંથી રૂ. ૧૦) મજરે લેતાં બાકીના વધારાના રૂ. ૨) તેમની પાસે લેણા રહે છે, તે તેઓએ વેલાસર ભરી દેવાના છે.

(૪) તા. ૨૮-૨-૬૦ સુધીમાં રીફન્ડ પાછું શ્રી ચીમનલાલ ટાકરશી મોટી ઠે. દિગમ્બર જૈન મુમુક્ષુ મંડળ, ૧૭૩-૧૭૫ મુખ્યાદેવી રોડ; મુંબઈ નં.૨ પાસેથી મેળવી લેવું.

(૫) રૂ. ૨) ભરવાનું ઠેકાણું

-શ્રી જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રેસ્ટ, સોનગઢ (સૌરાષ્ટ્ર).

જૈનદર્શન શિક્ષણ વર્ગ

ઉનાળાની રજાઓ દરમિયાન વિદ્યાર્થીઓ માટે આ વર્ષ સોનગઢમાં જૈનદર્શન શિક્ષણવર્ગ ખોલવાનું નક્કી થયું છે...ચાર વર્ષ બાદ આ શિક્ષણવર્ગ ખોલાઈ રહ્યો છે...તો જિજ્ઞાસુ વિદ્યાર્થીબંધુઓ જરૂર તેનો લાભ લ્યે. વર્ગની તારીખ માટે ‘આત્મધર્મ’ જોતા રહો.

આત્મધર્મ

વર્ષ સત્તરમું: અંક ૪ જો

સંપાદક: રામજી માણેકચંદ દોશી

માગશર : ૨૪૮૬

બેહેદ સ્વભાવ

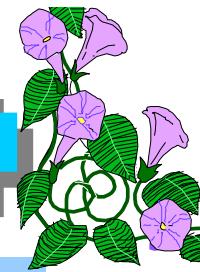
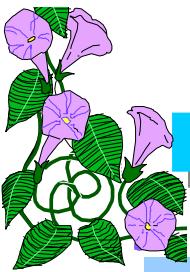
આત્માનો શાનસ્વભાવ, આત્માનો શાંતિસ્વભાવ, આત્માનો ધૈર્ય સ્વભાવ બેહેદ છે...એવા આત્માને સાધનારા આત્માર્થીને પણ પુરુષાર્થમાં બેહેદતા, ધૈર્ય વગેરેમાં બેહેદતા હોય છે. તે આત્માર્થીને એમ ન થઈ જાય કે આત્માને સાધવા માટે મેં ઘણું કર્યું, હવે હું થાકી ગયો!'-તેને તો એમ જ હોય કે કયાંક હુદ બાંધ્યા વગર-કયાંક-અટક્યા વગર મારે આત્માને સાધવો જ છે...ન સધાય ત્યાં સુધી થાકવાનું નથી પણ ઉત્સાહ વધારતો જ જવાનો છે.

એ જ રીતે અનેકવિધ પ્રતિકૂળતા જગતમાં આવે તો તેનાથી થાકીને આત્માર્થી જીવ પોતાના પંથમાં જરાય શિથિલતા ન આવવા ધૈ-પણ ઉત્ત્રતા જ કરતો જાય...તેને એમ ન થાય કે આત્માને સાધવા માટે મેં ઘણું-ઘણું સહન કર્યું-હવે મારાથી સહન નથી થતું.-એટલે કે સહનશીલતાની તે હુદ ન બાંધી હે, કેમકે બેહેદ સ્વભાવને સાધવા માટે સહનશીલતાનું ધૈર્ય પણ બેહેદ હોય છે.

(એક ચર્ચા ઉપરથી)

જેમ માતા બાળકને સમજાવે છે...તેમ

આચાર્યદિવ શિષ્યને સમજાવે છે

જેમ માતા બાળકને શિખામણ આપે ત્યારે, કોઈકવાર એમ કહે કે 'બેટા ! તું તો ભારે ડાખ્લો...તને આ શોભે !' અને કયારેક એમ પણ કહે કે 'તું મૂરખ છો...ગાંડો છો !'-આમ કયારેક મૂદૃતાભરેલા શબ્દોથી શિખામણ આપે તો કયારેક કડક શબ્દોમાં દ્યકો આપે,- પરંતુ બંને વખતે માતાના હૃદયમાં પુત્રના હિતનો જ અભિપ્રાય છે એટલે તેની શિખામણમાં કોમળતા જ ભરેલી છે : તેમ ધર્માત્મા સંતો બાળક જેવા અભુધ શિષ્યોને સમજાવવા માટે ઉપદેશમાં કયારેક મૂદૃતાથી એમ કહે કે 'હે ભાઈ ! તારો આત્મા સિદ્ધ જેવો છે તેને તું જાણ !' અને કયારેક કડક શબ્દોમાં કહે કે 'અરે મૂર્ખ ! પુરુષાર્થહીન નામર્દ ! તારા આત્માને ફ્યે તો ઓળખ ! આ મૂઢ્યતા તારે કયાં સુધી રાખવી છે ! ફ્યે તો તે છોડ !'-આ રીતે, કોઈ વાર મૂદૃસંબોધનથી અને કોઈવાર કડક સંબોધનથી ઉપદેશ આપે-પરંતુ બંને પ્રકારના ઉપદેશ વખતે તેમના હૃદયમાં શિષ્યના હિતનો જ અભિપ્રાય છે એટલે તેમના ઉપદેશમાં કોમળતા જ છે...વાત્સલ્ય જ છે.

અહીં સમયસાર-કળશ રતમાં પણ આચાર્યદિવ કોમળતાથી સંબોધન કરીને શિષ્યને ઉપદેશ આપે છે :

અયિ ! કથમપિ મૃત્વા તત્ત્વકौતૂહલી સન्
અનુભવ ભવમૂર્તે : પાર્શ્વર્ત્તી મુહૂર્તમઃ।
પૃથગથ વિલસંતં સ્વં સમોલોક્ય યેન
ત્યજસિ ઝગિતિ મૂર્યા સાકમેકત્વમોહમ્॥

રે ભાઈ ! તું કોઈ પણ રીતે તત્ત્વનો કૌતૂહલી થા. હિતની શિખામણ આપતાં આચાર્યદિવ કહે છે કે હે ભાઈ ! ગમે તેમ કરીને તું તત્ત્વનો જિજ્ઞાસુ થા...ને દેહથી ભિજ્ઞ આત્માનો અનુભવ કર. દેહ સાથે તારે એકતા નથી પણ ભિજ્ઞતા છે...તારા ચૈતન્યનો વિલાસ દેહથી જુદો છે, માટે તારા ઉપયોગને પર તરફથી છોડીને અંતરમાં વાળ.

પરમાં તારું નાસ્તિતત્વ છે માટે તારા ઉપયોગને પર તરફથી પાછો વાળ. તારા ઉપયોગસ્વરૂપ આત્મામાં પરની પ્રતિકૂળતા નથી. મરણ જેટલું કષ (-બાધ્ય પ્રતિકૂળતા) આવે તો પણ તેની દેખિ છોડીને અંતરમાં જીવતા ચૈતન્યસ્વરૂપની દેખિ કર "મૃત્વા અપિ એટલે કે મરીને પણ તું આત્માનો અનુભવ કર"-આમ કહીને આચાર્યદિવ શિષ્યને પુરુષાર્થની પ્રેરણા આપી છે. વર્ણયે

કંઈ પ્રતિકૂળતા આવે તો તારા પ્રયત્નને છોડી ન દઈશ, પરંતુ મરણ જેટલી પ્રતિકૂળતા સહન કરીને પણ તું આત્માનો તાગ લેજે...તેનો અનુભવ કરજે. મારે મારા આત્મામાં જ જવું છે તેમાં વચ્ચે પરની ઉખલગીરી કેવી? પ્રતિકૂળતા કેવી? બહારની પ્રતિકૂળતાનો આત્મામાં અભાવ છે—એમ ઉપયોગને પલટાવીને આત્મામાં વાળ.—આમ કરવાથી પર સાથે એકતા-બુદ્ધિરૂપ મોહ છૂટી જશે...ને તને પરથી બિન્ન તારું ચૈતન્યતત્ત્વ આનંદના વિલાસસહિત અનુભવમાં આવશે.

ઉટ્ટમી ગાથા સુધી પરથી બિન્ન શુદ્ધજીવનું સ્વરૂપ ઘણાઘણા પ્રકારે સ્પષ્ટ કરીને સમજાવવા છતાં જે નહિ સમજે અને દેહાદિને જ આત્મા માનશે; તેને આચાર્યદિવ કડક સંબોધન કરીને સમજાવશે કે, એમે આટલું આટલું સમજાવ્યું છતાં જે જીવ દેહને—કર્મને તથા રાગને જ આત્માનું સ્વરૂપ માને છે તે જીવ મૂઢ છે, અજ્ઞાની છે, પુરુષાર્થદીન છે, પરને જ આત્મા માની માનીને તે આત્માના પુરુષાર્થને જ્ઞારી બેઠો છે. રે પશુ જેવા મૂઢ! તું સમજ રે સમજ! બેદ્ધાન કરીને તારા આત્માને પરથી જૂદો જાણ...રાગથી જૂદા ચૈતન્યનો સ્વાદ લે.

—આ રીતે જેમ માતા બાળકને શિખામણ આપે તેમ આચાર્યદિવ શિષ્યને અનેક પ્રકારે સમજાવે છે...તેમાં તેના હિતનો જ આશય છે.

આચાર્યદિવ કહે છે કે ભાઈ! જડની કિયામાં તારો ધર્મ ગોતવો મૂકી હે. આ ચૈતન્યમાં તારો ધર્મ છે તે કોઈ દિવસ જડ થયો નથી. જડ ને ચૈતન્ય બંને દ્રવ્યના ભાગલા પાડીને હું તને કહું છું કે આ ચૈતન્યદ્રવ્ય જ તારું છે. માટે હવે જડથી બિન્ન તારા શુદ્ધ ચૈતન્યતત્ત્વને જ્ઞાનીને તું સર્વ પ્રકારે પ્રસંગ થા...તારું ચિત્ત ઉજજવળ કરીને સાવધાન થા...અને “આ સ્વદ્રવ્ય જ મારું છે” એમ તું અનુભવ કર. અહા! આવું ચૈતન્યતત્ત્વ એમે તને દેખાડયું...હવે તું આનંદમાં આવ...પ્રસંગ થા!

જેમ બે છોકરા કોઈ વસ્તુ માટે બાજે તો માતા વચ્ચે પડીને ભાગ આપે છે ને સમાધાન કરાવે છે. તેમ અહીં આચાર્યદિવ જડ—ચૈતનના ભાગ પાડીને, બાળક જેવા અજ્ઞાનીને સમજાવે છે કે લે, આ તારો ભાગ! જો...આ ચૈતન્ય છે તે તારો ભાગ છે ને આ જડ છે તે જડનો ભાગ છે. તારો ચૈતન્યભાગ એવો ને એવો આખો શુદ્ધ છે, તેમાં કાંઈ બગડયું નથી; માટે તારો આ ચૈતન્યભાગ લઈને હવે તું પ્રસંગ થા...આનંદિત થા...તારા મનનું સમાધાન કરીને તારા ચૈતન્યને આનંદથી ભોગવ...તેના અતીન્દ્રિય સુખના સ્વાદનો અનુભવ કર.

અજ્ઞાનીનું બેદ્ધાન કેમ ટળે, ને તેને ચૈતન્યના સુખનો અનુભવ કેમ થાય, તે માટે આચાર્યદિવ ઉપદેશ આપે છે. કડક સંબોધન કરીને નથી કહેતા પણ કોમળ સંબોધન કરીને કહે છે કે હે વત્સ! શું આ જડ દેહ સાથે એકમેકપણું તને શોભે છે? ના, ના. તું તો ચૈતન્ય છો...માટે જલદીથી જૂદો થા...તેનો પાડોશી થઈને તેનાથી બિન્ન તારા ચૈતન્યને દેખ. દુનિયાની દરકાર છોડીને તારા ચૈતન્યને દેખ. જો તું દુનિયાની અનુકૂળતા કે પ્રતિકૂળતા જોવા રોકાએ તો તારા ચૈતન્યભગવાનને તું નહીં જોઈ શકે, માટે દુનિયાનું લક્ષ છોડી તેનાથી એકલો પડી અંતરમાં તારા ચૈતન્યને જો...અંતર્મુખ થતાં જ તને ખબર પડશે કે ચૈતન્યનો કેવો અદ્ભુત વિલાસ છે!

હે બંધુ! તું ચોરાસીના અવતારરૂપી કૂવામાં પડ્યો છે, તેમાંથી બહાર નીકળવા માટે જગતના ગમે તેટલા પરિસરો કે ઉપસર્ગો આવે, મરણ જેટલાં કષ્ટો આવે, તોપણ તેની દરકાર છોડીને તારા ચૈતન્યદળને દેખ. દેહ કે શુભાશુભભાવો તે મારા સ્વધરની ચીજ નથી પણ તેઓ તો મારા પાડોશી છે, તેઓ મારી નજીકમાં રહેનારા છે પણ મારી સાથે એકમેક થઈને રહેનારા નથી,—આમ એકવાર તેમનો પાડોશી થઈને જૂદા આત્માનો અનુભવ કર. બે-ઘડી તો તું આમ કરી જો! બે-ઘડીમાં જ તને તારા ચૈતન્યનો અપૂર્વ વિલાસ દેખાશે.

આ વાત સહેલી છે, કેમકે તારા સ્વભાવની છે અને તારાથી થઈ શકે તેવી છે. ને આમ કરવામાં જ તારું હિત છે...માટે સર્વપ્રકારના ઉદ્યમથી તું આવા ચૈતન્યનો અનુભવ કર.—આમ સંતોનો ઉપદેશ છે.

(પૂ. ગુરુદેવના પ્રવચનોમાંથી)

સ્વકાર્યમાં પરાયણ થા

સ્વકાર્યને સાધવા માટે

આચાર્યદિવ મુમુક્ષુને શિખામણ આપે છે.

નિયમસાર ગા. ૧૫૫માં આચાર્યદિવ કહે છે કે હે યોગી ! આત્મધ્યાનસ્વરૂપ નિશ્ચય પ્રતિક્રમણાદિ સત્કિયાઓને જાણીને તું નિરંતર સ્વકાર્યમાં પરાયણ થા...જગતની નિંદા-પ્રશંસા સામે ન જોતાં, મૌનપૂર્વક નિજ કાર્યને સાધવામાં નિરંતર તત્પર થા.

અહીં મુખ્યપણે મુનિને સંબોધીને શિખામણ આપી છે, તે અનુસાર બીજા મુમુક્ષુ જીવોને પણ એ શિખામણ લાગુ પડે છે. હે મુમુક્ષુ ! પહેલાં તો તું શુદ્ધ નિશ્ચયથી પ્રતિક્રમણાદિ કિયાઓનું સ્વરૂપ જાણ ! નિશ્ચયથી પ્રતિક્રમણાદિ સત્કિયાઓ આત્મધ્યાનસ્વરૂપ છે, આત્માના ધ્યાનમાં તે બધી કિયાઓ સમાઈ જાય છે, માટે, તું તારા આત્મસ્વરૂપને જાણીને તેના ધ્યાનમાં તત્પર થા. આત્મસ્વરૂપને જાણીને તેનું ધ્યાન-એ જ તારું સ્વકાર્ય છે, તારા આ સ્વકાર્યમાં જ તું પરાયણ થા. દુનિયાના અજ્ઞાની કે મૂર્ખ જીવો કદાચ તારી નિંદા કરે તોપણ તું તારા નિજકાર્યથી ચ્યુત થયા વગર, સ્વકાર્યને સાધવામાં જ નિરંતર તત્પર રહેજે.-કેમકે તારું નિજકાર્ય પરમ મોકષસુખનું કારણ છે. દુનિયાની નિંદાના ભયથી તું તારા સ્વકાર્યને છોડીશ નહીં.

અહીં આ શિખામણ દ્વારા મુમુક્ષુની પરિણાતિ કેવી હોય, અને તે પોતાના કાર્યને કઇ રીતે સાધે તે ઓળખાવ્યું છે. જે જીવ ખરેખરો મુમુક્ષુ છે અને જેને પોતાનું આત્મહિત સાધવું એ એક જ નિજકાર્ય ભાસ્યું છે તે મુમુક્ષુ સ્વકાર્યને સાધવા માટે નિરંતર તત્પર હોય છે, તેના હદ્યમાં નિરંતર ખટક હોય છે કે સમસ્ત બહિર્મુખ ભાવો છોડીને અંતર્મુખ થઈને હું મારા સ્વકાર્યને સાધું.-આવા મુમુક્ષુએ મૌનપ્રતપૂર્વક નિજકાર્યને સાધવું, એટલે કે જગતમાં કોઈ નિંદા કરતું હોય તોપણ તે સાંભળીને ખેદ ન થવા દેવો અને નિજકાર્યને છોડવું નહીં. અનંત અનંતકાળમાં પૂર્વે કદી નહીં સાધેલું એવું અપૂર્વ આત્મકાર્ય હવે મારે સાધવાનું છે તેથી જગતના લૌકિક જીવોની જેમ મારે પ્રવર્તનું યોગ્ય નથી, મારું જરૂરનું કાર્ય તો એક જ છે કે મારા સ્વરૂપની સાવધાની કરવી.-આમ નિજકાર્યમાં ઉત્સાહિત થયેલો મુમુક્ષુ જીવ, જગતની દરકાર છોડીને પોતાના હિતકાર્યને સાધે છે. તે જાણે છે કે નિજાત્માના આશ્રયે સધાતું આ નિજકાર્ય જ મને પરમ સુખ દેનાર છે, તેથી તે પોતાના નિજકાર્યથી ડગતો નથી.

જગતમાં જીવો અનેક પ્રકારના છે; બધાય જીવો એક જ વિચારના થઈ જાય અથવા તો પોતાના વિચારને અનુકૂળ થઈ જાય—એમ કદી બનતું નથી. કોઈ જીવો તીવ્ર અજ્ઞાનને લીધે સત્તનો વિરોધ પણ કરે કે નિંદા પણ કરે...પણ મુમુક્ષુએ તેની સાથે વાદ કર્તવ્ય નથી, મુમુક્ષુએ તો સ્વાત્માના અવલંબનરૂપ નિજકાર્ય જ કર્તવ્ય છે. સત્તની નિંદા કે વિરોધ કરનારા સાથે વાદવિવાદ કરીને તેમને ફરાવી દઉં, કે બીજા જીવોને સમજાવી દઉં,—આવી બાખ્યવૃત્તિના વેગને શમાવીને, અંતર્મુખ થઈને નિજાતમાના આશ્રયે હિતકાર્ય સાધવામાં જ મુમુક્ષુએ નિરંતર પરાયણ રહેવું, એવી આચાર્યદિવની શિખામણ છે.

મુમુક્ષુ જીવે સહજતત્ત્વની આરાધના કઈ રીતે કરવી ? તેની વિધિ બતાવતાં આચાર્યદિવ કહે છે કે—

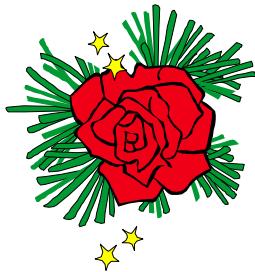
નિધિ પાભીને જન કોઈ નિજ વતને રહી ફળ ભોગવે,
ત્યમ જ્ઞાની પરજનસંગ છોડી જ્ઞાનનિધિને ભોગવે.

જેમ કોઈ દરિદ્ર મનુષ્ય નિધિ પામે તો તે જગતમાં બીજા પાસે ઢંઢેરો નથી પીટતો, પણ પોતાની જન્મભૂમિમાં જઈને ગુસપણે તે નિધિને ભોગવે છે. તેમ અનંતકાળથી નહીં પામેલ એવી અપૂર્વ સહજજ્ઞાનનિધિને શ્રી ગુરુના ઉપદેશવડે કોઈ આસન્નભબ્યજીવ પાખ્યો, તે જીવ જગતમાં ઢંઢેરો નથી પીટતો કે અમને આમ થયું છે; તે તો અંતરમાં ઊતરીને પોતાના જ્ઞાનનિધાનને ભોગવે છે. આ રીતે પરજનોની અપેક્ષા છોડીને, મુમુક્ષુ જીવ પોતાના સહજતત્ત્વની આરાધના કરે છે. નિજસ્વરૂપનો સંગ છોડીને, પરજનોનો સંગ કરવા જતાં સ્વાત્મધ્યાનમાં વિદ્ધ ઊભું થાય છે, માટે જ્ઞાની ધર્મત્તમા તે પરજનોનો સંગ છોડીને સ્વાત્મધ્યાનમાં તત્પર થાય છે, ને નિજકાર્યને નિરંતર સાધે છે.

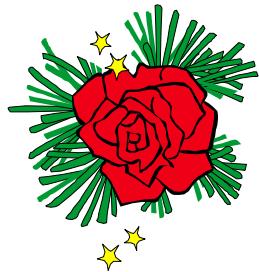
“અહો ! અમારો પરમાનંદ અમને અમારા અંતરમાં પ્રાસ થયો, શ્રીગુરુના ચરણકમળની ઉપાસનાથી અમારા આનંદનિધાન અમને પ્રાસ થયા,...હવે અમે અંતરમાં ઊતરીને અમારા આનંદનિધાનને ભોગવશું, જગત પાસેથી અમારે કાંઈ લેવું નથી તેમજ જગતમાં કોઈનો બોજો અમારા ઉપર નથી. “—આ રીતે ધર્મી જીવ અવ્યગ્ર અને નિર્બાત્તપણે પોતાના આનંદનિધાનને ભોગવતો થકો તેની રક્ષા કરે છે, એટલે પોતાના સહજતત્ત્વની આરાધનાને ટકાવી રાખે છે. જગત પ્રત્યેનો સહજ વૈરાગ્ય અને નિજસ્વરૂપમાં પરાયણપણું ધર્મને નિરંતર વર્તે છે, તે ઓળખાવીને આચાર્યદિવે શિખામણ આપી છે કે

હે જીવ ! તું સ્વકાર્યમાં પરાયણ થા.

(નિયમસાર ગા. ૧૫૫-૫૬-૫૭ ઉપરના પ્રવચનમાંથી)

આત્મ-આરાધનાનો પ્રસાદ

નિયમસાર ગા. ૧૫૮માં આચાર્યદિવ કહે છે કે : સ્વયંબુદ્ધ એવા તીર્થકરો અથવા તો બોધિતબુદ્ધ એવા બીજા ધર્મત્વા-પુરુષો, અપ્રમત્તા મુનિદશાથી માંડીને કેવળજ્ઞાન સુધીના ગુણસ્થાનોની પંક્તિમાં આરૂઢ થયા થકા કેવળજ્ઞાન પામ્યા,-તે કઈ રીતે પામ્યા ?-કે આત્મ-આરાધનાના પ્રસાદથી તેઓ કેવળજ્ઞાન પામ્યા, સ્વાત્માશ્રિત ધ્યાનવડે સ્વકાર્યને સાધવામાં પરાયણ થઈને તેઓએ આત્માની આરાધના કરી, અને એ આત્મ-આરાધનાના પ્રસાદથી જ તેઓ કેવળજ્ઞાનધારી થયા, કોઈ રાગના પ્રસાદથી કેવળજ્ઞાન થયું-એમ નથી. સર્વે પુરાણપુરુષો, એટલે કે પૂર્વ જે કોઈ ધર્મત્વા પુરુષો મોક્ષગામી થયા છે તે સર્વે, આત્માની નિશ્ચય આરાધના કરીને તેના પ્રસાદથી જ મોક્ષગામી થયા છે. આમ અનંતા તીર્થકરો વગેરેનો દાખલો આપીને આચાર્યદિવ કહે છે કે મોક્ષ માટેનો આ એક જ માર્ગ છે કે સ્વાત્માના આશ્રયે આત્માની નિશ્ચય આરાધના કરવી. જુઓ, આ મુમુક્ષુનું મોક્ષ માટેનું આવશ્યક કાર્ય. વ્યવહારના વિકલ્પો તે મોક્ષ માટેનું આવશ્યક કાર્ય નથી, તેના પ્રસાદથી મુનિદશા કે કેવળજ્ઞાન થતું નથી.

અહીં ઉત્કૃષ્ટ વાત લેવી છે તેથી અપ્રમત્તા મુનિદશાથી માંડીને કેવળજ્ઞાનની વાત લીધી છે; તેની નીચેની ચોથા-પાંચમા-છણ્ણા ગુણસ્થાનની સમ્યગ્દર્શનાદિ દશા પણ આત્મઆરાધનાના પ્રસાદથી જ પ્રાસ થાય છે, કાંઈ રાગના પ્રસાદથી સમ્યગ્દર્શનાદિ થતું નથી. દેવ-ગુરુની ભક્તિ-બહુમાનનો ભાવ ત્યાં હોય છે ખરો, અને “દેવ-ગુરુના પ્રસાદથી જ અમને સમ્યગ્દર્શનાદિની પ્રાસિ થઈ” એમ પણ ધર્મત્વા વિનયથી કહે છે.-પણ દેવ-ગુરુએ શું કહ્યું હતું ? દેવ-ગુરુએ તો એમ કહ્યું હતું કે તું અંતર્મુખ થઈને તારા આત્માની આરાધના કર; તારા સ્વાત્માના આશ્રયે જ તારા સમ્યગ્દર્શનાદિ થાય છે.-શ્રી દેવ-ગુરુનો આવો ઉપદેશ પાત્રતાપૂર્વક જીલીને તે ઉપદેશ-અનુસાર સ્વાત્માની આરાધના કરી ત્યારે તે આરાધનાના પ્રસાદથી સમ્યગ્દર્શનાદિ થયું, અને ત્યારે ઉપચારથી એમ કહ્યું કે શ્રી દેવ-ગુરુના પ્રસાદથી જ સમ્યગ્દર્શન થયું. શ્રી ગુરુએ કહ્યું તે પ્રમાણે પોતે આરાધના કરી ત્યારે શ્રી ગુરુનો પ્રસાદ મળ્યો એમ કહેવાયું, પણ જે જીવ પોતે અંતર્મુખ થઈને આત્મ-આરાધના ન કરે ને રાગથી લાભ માનીને તેના જ અવલંબનમાં અટકી રહે તેને તો રાગના પ્રસાદથી સંસારભ્રમણ થાય છે, તેને શ્રી ગુરુનો પ્રસાદ મળ્યો-એમ ઉપચારથી પણ કહેવાતું નથી.

અહીં તો કયું આવશ્યક કાર્ય કરવાથી મોક્ષ થાય તેની વાત છે. નિશ્ચયસ્વભાવનો આશ્રય કરીને આત્માની આરાધના કરવી તે જ પરમ આવશ્યક છે; તે આત્મ-આરાધનાના પ્રસાદથી જ સમ્યગ્દર્શન થાય છે, તે આત્મ-આરાધનાના પ્રસાદથી જ પંચમગુણસ્થાન પ્રગટે છે, તે આત્મ-આરાધનાના પ્રસાદથી જ મુનિદશા થાય છે, તે આત્મ-આરાધનાના પ્રસાદથી જ શ્રેષ્ઠી માંડીને કેવળજ્ઞાન થાય છે; માટે તું પણ એવી આત્મ-આરાધનામાં તત્પર થા, એવો ઉપદેશ છે. અનંતા તીર્થકરો અને સંતો આવી આત્મ-આરાધના કરી કરીને તેના પ્રસાદથી જ સિદ્ધપદ પામ્યા...તેમને નમસ્કાર હો !

-પરમ શાંતિ દાતારી-

કં અધ્યાત્મ ભાવના કં

ભગવાન શ્રી પૂજ્યપાદસ્વામીરચિત ‘સમાધિશતક’ ઉપર પરમપૂજ્ય સદ્ગુરુદેવ
શ્રી કાનશ્ચસ્વામીનાં અધ્યાત્મભાવના
ભરપૂર વैરાય્પ્રેરક પ્રવચનોનો સાર

બહિરાત્મા શું ઈચ્છે છે ને ધર્માત્મા શું ઈચ્છે છે તે ફેણે કહે છે—

શુભં શરીરં દિવ્યાંશ વિષયાનભિવાંછતિ ।

ઉત્પન્નાત્મમતિર્દેહે તત્ત્વજ્ઞાની તત્ત્વચ્યુતિમ ॥૪૨॥

અજ્ઞાનીને દેહમાં જ આત્મબુદ્ધિ હોવાથી તે શુભ શરીરને અને સ્વર્ગના વિષયભોગોને જ વાંછે છે, ને જ્ઞાની તો શરીરથી ને વિષયોથી છૂટવા ચાહે છે, બાબ્ય વિષયોથી છૂટીને અંતરના ચૈતન્યસ્વભાવમાં જ ઠરવા માંગે છે.

જેને શુભરાગની ભાવના છે તેને તે રાગના ફળરૂપ સ્વર્ગના ભોગની ને શરીરની જ અભિલાષા છે; જેને પુણ્યની રૂચિ છે તેને જડની રૂચિ છે, તેને આત્માના ધર્મની રૂચિ નથી. દિવ્યશક્તિવાળો અતીનિદ્રય આત્મા છે તેને ભૂલીને અજ્ઞાની જીવ દિવ્ય શરીરને અને ઇંદ્રિયવિષયોને જ વાંછે છે. જ્ઞાની તો રાગાદિની વૃત્તિને દુઃખદાયક જાણીને તેનાથી છૂટવા ચાહે છે.

શુભરાગ તે ભોગનો હેતુ છે; જે જીવ શુભરાગને ધર્મ માનીને શ્રદ્ધે છે,—આદરે છે તે જીવ ભોગહેતુ ધર્મને જ શ્રદ્ધે પણ મોક્ષના હેતુભૂત ધર્મને તે જાણતો નથી. સમયસારમાં આચાર્ય ભગવાન કહે છે કે—

તે ધર્મને શ્રદ્ધે, પ્રતિત, રૂચિ અને સ્પર્શન કરે,

તે ભોગહેતુ ધર્મને, નહિ કર્મક્ષયના હેતુને.

રાગરહિત જ્ઞાનચેતનામાત્ર જે પરમાર્થધર્મ તેને તો અજ્ઞાનીજીવ શ્રદ્ધતો નથી, પરંતુ ભોગના નિભિતરૂપ એવા શુભકર્મને જ ધર્મ માનીને તે શ્રદ્ધે છે; તેથી ખરેખર મોક્ષના કારણરૂપ ધર્મને તે નથી આરાધતો, પરંતુ સ્વર્ગાદિના ભોગના કારણરૂપ એવા રાગને જ તે આરાધે છે. અને જે ધર્માત્મા છે તે તો રાગમાં કે રાગના ફળરૂપ વિષયોમાં કયાંય સ્વખ્યે સુખ માનતા નથી, રાગથી પાર એવા ચિદાનંદ સ્વભાવને જ તેઓ આરાધે છે; તેથી રાગ અને રાગના ફળરૂપ વિષયોથી તો તે દૂર થવા ચાહે છે ને રાગરહિત થઈને અંતર્સ્વભાવમાં એકાગ્ર થવા માંગે છે. ચૈતન્યના અતીનિદ્રય આનંદ સિવાય જગતમાં કાંઈ પણ તેને પ્રિય નથી. સ્વર્ગના દિવ્યભોગોને પણ તે પુદ્ગલની રચના જાણે છે. ચૈતન્યના અચિંત્ય આનંદ પાસે તે બધાને તુચ્છ જાણે છે, તેથી અંતર્મુખ થઈને તે પોતાના ધ્યેયને સિદ્ધ કરે છે.

(વીર સં. ૨૪૮૨ જેઠ વદ ૧૪)

આ આત્મા દેહથી ભિજ્ઞ અતીન્દ્રિય ચૈતન્યમૂર્તિ છે, તે અંતરનો વિષય છે, ને તેમાં જ સુખ છે. જેણે આવા અંતરના વિષયને ન જાણ્યો તેને બાહ્યવિષયોમાં આત્મબુદ્ધિ થઈ; આ દેહ તે જ આત્મા છે, ઇન્દ્રિયના વિષયોમાં સુખ છે—એવી મિથ્યાબુદ્ધિ થઈ તે જીવ ઉત્તમ શરીરને અને સ્વર્ગ વગેરે વિષયભોગોને જ વાંछે છે. સીધી રીતે જે વિષયભોગોની ઇચ્છા કરે તેને તો પાપ છે, તેને કાંઈ ઉત્તમ સ્વર્ગ મળતું નથી. અજ્ઞાની દ્રવ્યલિંગી થઈને પ્રત-તત્પ કરે છે તેને સીધી રીતે તો વિષયોની અભિલાષા નથી, પણ તેના અભિપ્રાયમાં ચૈતન્ય તરફનો ઝૂકાવ નથી ને રાગ તરફનો જ ઝૂકાવ છે, રાગની જ ભાવના છે તેથી તે રાગના ફળરૂપ વિષયોની ભાવના પણ તેના અભિપ્રાયમાં પડી જ છે. રાગની ભાવનારૂપ મિથ્યાત્વમાં અનંતા વિષયભોગોનું મૂળિયું ઊભું છે, માટે અજ્ઞાની જે પ્રતાદિ સેવે છે તે ભોગહેતુ જ છે—એમ કહ્યું છે.

જ્ઞાની તો અતીન્દ્રિય ચૈતન્યતત્ત્વની જ ભાવના કરે છે. શુભ-અશુભ હોય ભવે પણ તેને તેની ભાવના નથી. અને જ્યાં રાગની ભાવના નથી ત્યાં રાગના ફળરૂપ વિષયોની ભાવના કેમ હોય? વીતરાગી ચૈતન્યને જાણ્યા વગર રાગની ભાવના ટળે નહિ. ને જ્યાં રાગની ભાવના ટળી નથી ત્યાં રાગના ફળરૂપ વિષયોની ભાવના પણ ટળી નથી.

મારો આત્મા જ જ્ઞાન ને આનંદસ્વરૂપ છે, બાહ્ય વિષયો વગર જ મારા આત્મામાં આનંદ છે—એમ અતીન્દ્રિય આત્માનો સ્પર્શ-રૂચિ-અનુભવ જેને નથી તે જીવને ઇંદ્રિયવિષયોનો જ સ્પર્શ-રૂચિ-અનુભવ છે. જીઓ, આ અંતરના વેદન ઉપરથી જ્ઞાની-અજ્ઞાનીનું માપ કાઢ્યું છે. જેને અતીન્દ્રિય આનંદનું વેદન નથી તેને ઇન્દ્રિયવિષયોનું જ વેદન છે. જેને અતીન્દ્રિય આનંદનું વેદન છે તેને જ ઇંદ્રિયવિષયોની રૂચિ છૂટી છે. એક તરફ અતીન્દ્રિય આત્માનો વિષય, ને બીજી તરફ ઇંદ્રિય વિષયો,—તે બંનેની રૂચિ એકસાથે ન હોઈ શકે. જેને એકની રૂચિ છે તેને બીજાની રૂચિ નથી. રાગનું ફળ અતીન્દ્રિય આનંદ નથી પણ ઇન્દ્રિયવિષયો જ છે, તેથી જેને રાગની રૂચિ છે તેને ઇંદ્રિયવિષયોની જ રૂચિ છે, તેને અતીન્દ્રિય આત્માની રૂચિ નથી.

ભગવાને કહેલાં વ્યવહાર પ્રત-તત્પ પાળતો હોવા છતાં અજ્ઞાનીને કેમ મુક્તિ થતી નથી?—તેનો ખુલાસો કરતાં આચાર્યદિવ કહે છે કે તે અજ્ઞાની જીવ રાગની ને રાગના ફળરૂપ ભોગની જ રૂચિથી પ્રતાદિ કરે છે, તેથી તે મોક્ષને પામતો નથી; તેને રાગથી પાર ને ઇન્દ્રિયવિષયોથી પાર ચિદાનંદસ્વભાવની રૂચિ-પ્રતીતિ-શ્રદ્ધા નથી; તેના વેદનમાં તે રાગને જ વેદે છે. રાગરહિત આત્મસ્વભાવને તે વેદતો નથી, તેથી તેને કર્મક્ષય થતો નથી.

જ્ઞાની તો ચૈતન્ય સ્વભાવની ભાવનાથી રાગમાંથી છૂટવા માંગે છે, ને દેહાદિ વિષયોથી પણ છૂટવા ચાહે છે. ચૈતન્યના આનંદનું વેદન જેમ જેમ વધતું જાય છે તેમ તેમ રાગ અને વિષયો છૂટતા જાય છે. જેને રાગમાં ને દેહમાં આત્મબુદ્ધિ હોય તેને રાગ કે દેહથી છૂટવાની ખરી ભાવના કર્યાંથી હોય? ચૈતન્યના અતીન્દ્રિયાનંદની અસ્તિત વિના ઇંદ્રિયવિષયોની નાસ્તિત કર્યાંથી થાય?

કષાયની મંદતા કરીને, શુભરાગથી કંઈક પ્રત-તત્પ કરે, તે રાગની મીઠાસથી મૂઢ અજ્ઞાનીને એમ થઈ જાય છે કે મેં ધણું કર્યું...પંચમહાપ્રત પાળે ત્યાં અજ્ઞાનીને એમ થઈ જાય છે કે મેં ધણો મોક્ષમાર્ગ સેવ્યો...હું ધર્મમાં ધણો આગળ વધી ગયો. પણ તે ખરેખર મોક્ષમાર્ગમાં આવ્યો જ નથી, સંસારમાર્ગમાં જ ઊભો છે. અને કોઈ જ્ઞાની ધર્માભાગ ગૃહસ્થપણામાં હોય, તેને અંતરમાં વિષયોથી ને રાગથી પાર ચૈતન્યતત્ત્વના આનંદનું વેદન થઈ ગયું છે; તેને પ્રત-તત્પ ન હોવા છતાં અંતરમાં અપૂર્વદૃષ્ટિના બળે અનંત સંસાર કાપી નાંખ્યો છે, ને મોક્ષના આરાધક થઈ ગયા છે. ત્યાં અજ્ઞાની તેની અપૂર્વ અંતર્દૃષ્ટિના અચિંત્ય મહિમાને તો ઓળખતો નથી અને મૂઢતાથી માને છે કે આને તો કાંઈ પ્રત-તત્પ નથી ને અમે તો પ્રત-તત્પ પાળીએ છીએ, માટે અમે તો એનાથી ધણા આગળ વધી ગયા!—એવા મૂઢને અર્થી

પૂજ્યપાદસ્વામી કહે છે કે અરે મૂઢ અજ્ઞાની ! તારા વ્રત-તપ તો સંસારનું જ કારણ છે; તને ચૈતન્યનું તો ભાન નથી ને વિષયોની ભાવના છૂટી નથી, તારો સંસાર જરાય છૂટ્યો નથી; ને ધર્માત્માને અંતરમાં ચૈતન્ય ભાવનાથી અનંત સંસાર છૂટી ગયો છે. વ્રત-તપ કરવા છતાં તું તો સંસારમાર્ગી છો ને તે ધર્માત્માને વ્રત-તપ ન હોવા છતાં તે મોક્ષમાર્ગી છે. છતાં એને તારાથી ફ્લક માનીને, ને પોતાને તેનાથી અધિક માનીને તું મોક્ષમાર્ગની મોટી વિરાધના કરી રહો છે.

સમકિતી ધર્માત્માને ચૈતન્યના અતીન્દ્રિય આનંદ સિવાય બાધ્યવિષયો કલેશદાયક લાગે છે; બાધ્ય વિષયો તરફનું વલણ જાય તે કુઃખ છે, ને ચૈતન્યમાં એકાગ્રતા રહે તે સુખ છે. અજ્ઞાનીને બાધ્યવિષયોની અનુકૂળતામાં સુખ લાગે છે, એટલે વ્રત-તપમાં તેને કલેશ-બોજો લાગે છે. ઘણા ઉપવાસ થાય ત્યાં ઘણો કલેશ લાગે છે, ને જ્ઞાની મુનિને તો આત્માના આનંદની લીનતાપૂર્વક આહારાદિની ઈચ્છા તૂટી જતાં સહેજે અનેક ઉપવાસાદિ તપ થઈ જાય છે. જ્ઞાનીને આત્માના આનંદ સિવાય બહારના કોઈ પણ વિષયોમાં સુખબુદ્ધિ નથી તેથી તેને તેની ભાવના નથી. અજ્ઞાનીને આત્માના આનંદનું ભાન નથી એટલે બાધ્યવિષયોમાં જ સુખબુદ્ધિ વર્તે છે, તેથી તેને બાધ્યવિષયોની જ અભિલાષા વર્તે છે. આમ જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીની અંતરભાવનામાં આકાશ-પાતાળનું અંતર છે. ॥ ૪૨ ॥

શા માટે ?

અરે જીવ ! તારી આત્મશક્તિને કે તારા જ્ઞાન-આનંદને શા માટે તું બહાર શોધે છે ? આત્માની શક્તિ તો આત્મામાં છે, આત્માની શક્તિઓ કાંઈ બહારમાં નથી; તો બહારમાં શા માટે શોધવું પડે ?-અંતરમાં શોધને !

અસંખ્ય પ્રદેશે અનંતશક્તિસંપત્તિ એવા આત્માને સર્વ પ્રકારે પ્રત્યક્ષ જ્ઞાણીને સર્વજ્ઞ ભગવાન કહે છે કે અરે જીવ ! તારો આત્મા અસંખ્યપ્રદેશમાં અનંતશક્તિથી પૂર્ણ છે, તેની સન્મુખ જો...પોતાથી જ તારી પરિપૂર્ણતા છે; તારા સ્વરૂપમાં એવી કઈ કમીના છે કે તારે બહાર બીજા પાસે શોધવું પડે ? તારા સ્વભાવમાં શી ખોટ છે કે તું બીજામાં ગોતવા જાય છે ? આત્માની સ્વભાવશક્તિમાં જે પૂર્ણ જ્ઞાન-આનંદ-પ્રભુતાનું સામર્થ્ય હતું તે જ અમે આત્મામાંથી પ્રગટ કર્યું છે, ક્યાંય બહારથી નથી લાવ્યા...તારા આત્મામાં પણ અમારા જેવું જ સામર્થ્ય છે તેને તું જાણ...તેનો વિશ્વાસ કરીને તેની સન્મુખ થા...એટલે તારી આત્મશક્તિમાંથી પરિપૂર્ણ જ્ઞાન-આનંદ ને પ્રભુતા ખીલી જશે. પોતામાં જ જે ચીજ છે તેને બહારમાં શા માટે શોધવી પડે ?

બંધનથી છૂટકારાનો ઉપાય બતાવીને આચાર્યદિવ શિષ્યની જિજ્ઞાસા તૃત્ય કરે છે.

(શ્રી સમયસાર ગા. હસ થી ૭૨ ઉપરનાં
પ્રવચનોનું દોહન : ગતાંકથી ચાલુ)

વિદેષકેત્રમાં આઈ આઈ વર્ષની બાલિકાઓ ને રાજકુમારો આવી આત્મપ્રતીતિ કરી રહ્યા છે.—કેવી પ્રતીતિ ? કે ગણધર ભગવાન જેવી. વાહ ! આઈ વર્ષનો બાળ હોય...હજી તો બાળપણાના ખેલ ખેલતો હોય...પણ અંદર જીઉઓ તો ગણધર જેવો વિવેક આત્મામાં વર્તતો હોય ! ધન્ય એ દશા !—એવી દશા કેમ પ્રગટે ? તેનું આ વર્ષન છે.

(૧૨૨) જ્ઞાનમાત્રથી જ બંધનો નિરોધ થાય છે—એમ આચાર્યદે કહ્યું; તે જ્ઞાન કેવું છે ? કે કોધાદિ આસવોથી નિવર્તાલું છે. કારણ કે જો તેનાથી નિવર્તાલું ન હોય તો તેને આત્મા અને આસવોના પારમાર્થિક ભેદજ્ઞાનની સિદ્ધિ જ થઈ નથી. માટે કોધાદિ આસવોથી નિવૃત્તિની સાથે જે અવિનાભાવી છે એવા જ્ઞાનથી જ બંધન અટકે છે. શાસ્ત્રો વાંચીને કે સાંભળીને એકલી ધારણા કરી જાય, પણ અંતર્દ્દ્રસ્વભાવમાં વળીને કોધાદિથી જીઉં ન પરિણામે, તો એવા જ્ઞાનથી (જાણપણાથી) કાંઈ બંધન અટકતું નથી, ખરેખર તે જ્ઞાન જ નથી પણ અજ્ઞાન છે.

(૧૨૩) આત્માના સ્વભાવની ઓળખાણ-પ્રતીત-અનુભવ કરીને કોધાદિ ભાવોથી જે જીઉં પડતો નથી, પાછો વળતો નથી, ભેદ પાડતો નથી તેને ભેદજ્ઞાનની સિદ્ધિ જ થતી નથી. પહેલાંની માફક કોધાદિમાં એકમેકપણે જ વર્ત્યા કરે તો એવા જ્ઞાનને ભેદજ્ઞાન કોણ કહે ?

(૧૨૪) કોઈ કહે કે પહેલાં ભેદજ્ઞાન થાય પણી કોધાદિથી નિવર્તે.—તો એમ નથી. જે સમ્યજ્ઞાન પ્રગટે છે તે કોધાદિથી નિવર્તાલું થકું જ પ્રગટે છે, એટલે જે વખતે સમ્યજ્ઞાન પ્રગટે છે તે જ વખતે કોધાદિથી નિવૃત્તિ થાય છે; આ રીતે, ભેદજ્ઞાન થવાનો અને કોધાદિથી નિવર્તવાનો એ બંનેનો એક જ કાળ છે.

(૧૨૫) કોઈ કહે કે અમને ભેદજ્ઞાન થયું છે પણ હજી કોધાદિથી બિજ્ઞપણું ભાસ્યું નથી,—તો એની વાત ખોટી છે, તેને ભેદજ્ઞાન થયું જ નથી.

બીજો કોઈ એમ કહે કે અમને કોધાદિથી આત્માનું જીઉંપણું ભાસ્યું છે પણ હજી ભેદજ્ઞાન થયું નથી,—તો એની વાત પણ ખોટી છે, તેને કોધાદિથી આત્માનું બિજ્ઞપણું ખરેખર ભાસ્યું જ નથી.

(૧૨૬) જે ભેદજ્ઞાન છે તે કોધાદિથી નિવૃત્તિની સાથે અવિનાભાવી છે; એક હોય ત્યાં બીજું ન હોય એમ બને જ નહીં. જ્ઞાનમાં કોધાદિ સાથે બિજ્ઞપ્શાની (-ભેદજ્ઞાનની) 'અસ્તિ' થઈ ત્યાં કોધાદિ સાથેના એકપ્શાની 'નાસ્તિ' જરૂર થાય જ છે.—આવી અસ્તિ-નાસ્તિ વગર ભેદજ્ઞાનની સિદ્ધિ થતી જ નથી.

(૧૨૭) અજ્ઞાનદ્શા વખતે ઉપયોગ રાગાદિમાં એકાકાર વર્તતો હતો, ભેદજ્ઞાનવડે તેનાથી જુદો પડીને ઉપયોગ પોતાના સ્વભાવમાં એકાકાર થયો ત્યાં તે ઉપયોગ રાગાદિ સાથે પણ એકાકાર રહ્યા કરે એમ કદી બની શકતું નથી. એક ઉપયોગને, સ્વભાવ સાથે અને રાગ સાથે એમ બંને સાથે કદી એકતા રહી શકતી નથી. સ્વભાવ સાથે એકતા થતાં રાગ સાથે લિઙ્ગતા થઈ જાય છે; જો રાગથી લિઙ્ગતા ન થાય તો સ્વભાવ સાથે એકતા થતી નથી. આ રીતે જે ભેદજ્ઞાન છે તે નિયમથી રાગાદિથી નિવર્તેલું છે. અને જ્યાં રાગાદિથી નિવૃત્તિ છે ત્યાં બંધન પણ થતું નથી. આ રીતે સિદ્ધ થયું કે જ્ઞાનમાત્રથી બંધન અટકી જાય છે.

(૧૨૮) જુઓ ભાઈ ! આ જે કહેવાયો તે જ બંધનથી છૂટવાનો માર્ગ છે, એ જ મોક્ષનો સત્ય પંથ છે. સત્યને પંથે સત્ય મળે પરંતુ અસત્યને પંથે સત્ય ન મળે. આ કાંઈ હેઠ કેવળજ્ઞાની થાય ત્યારની વાત નથી, આ તો હજુ જેણે ધર્મની શરૂઆત કરી છે એવા અવ્રતી-સમ્યગ્દાચિની વાત છે, ગૃહસ્થદશામાં રહ્યા છતાં કેવું જ્ઞાન કરવાથી ધર્મની શરૂઆત થાય-તેની આ વાત છે. જીવોએ અનાદિકાળથી પરાહમુખદાચિ રાખીને બધું કર્યું, શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો, વ્રત કર્યો, તપ કર્યો, અરે ! દિગંબરમુનિ પણ અનંતવાર થયો, વનમાં રહ્યો, એકાત્માં બેઠો;—આ બધું કર્યું પરંતુ રાગથી જરાકે ય જુદો ન પડ્યો, રાગમાં જ વતીને બધું કર્યું અને એમ માન્યું કે આનાથી હેઠે મારો મોક્ષ થઈ જશે, હું આ મોક્ષનો જ ઉપાય કરું છું.—આવી જીંધી માન્યતાને લીધે રાગથી જુદો પડીને સ્વભાવમાં આવ્યો નહીં, તેથી તેને જરાય કલ્યાણ થયું નહિં, બંધનથી જરાય છૂટકારો થયો નહિં. બંધનથી છૂટવાની ને મોક્ષદશા પામવાની જે રીત અને જે વિધિ છે તે પ્રમાણે જાણો-માને ને વર્તે તો મોક્ષદશા પ્રગટે.

(૧૨૯) આ વાત એવી નથી કે ન થઈ શકે. આ વાત અપૂર્વ હોવા છતાં સુપાત્ર થઈને જે કરવા માંગે તેનાથી જરૂર થઈ શકે એવી છે. એક પણ વ્રત-પચ્ચયખાણ ન હોવા છતાં આત્માની પ્રતીતિ-જ્ઞાન-અનુભવ થઈ શકે છે. કેવી પ્રતીતિ ?—કે જેવી ગણધરોને, કેવળજ્ઞાનીને અને સિદ્ધભગવંતોને હોય તેવી.—આવી પ્રતીત બેનો-ભાઈઓ બધાને થઈ શકે, અરે ! આઠ વર્ષની બાળિકાને પણ થઈ શકે. અત્યારે મહાવિદેશ ક્ષેત્રમાં આઠ આઠ વર્ષની બાળિકાઓ અને આઠ આઠ વર્ષના રાજકુંવરો આવી આત્મપ્રતીતિ કરી રહ્યા છે. વાહ ! આઠ વર્ષનો બાળક હોય...હજુ તો બાળપણાના ખેલ ખેલતો હોય...પણ અંદર જુઓ તો ગણધર જેવો વિવેક આત્મામાં વર્તતો હોય.—આવી સમ્યગ્દાચિ સ્તુતિ કરતાં કવિરાજ પં. બનારસીદાસજી કહે છે કે—

જાકે ઘટ પ્રગટ વિવેક ગણધરકોસો, હિરદે હરખ મહા મોહકો હરતુ હૈ;
સાંચા સુખ માનેને નિજ મહિમા અડોલ જાનેને, આપુ હી મેં આપનો સ્વભાવ લે ધરતુ હૈ।

જૈસે જલ કર્ડમ કુતકફલ ભિન્ન કરે, તૈસે જીવ અઝીવ વિલછન કરતુ હૈ;
આતમશક્તિ સાધે જ્ઞાનકો ઉદૌ આરાધે, સોઝ સમકિતી ભવસાગર તરતુ હૈ।

જુઓ, આ ભેદજ્ઞાનો મહિમા ! ભેદજ્ઞાની જીવ જ્ઞાનસાગરમાં મગ્ન થતો થકો ભવસાગરને તરે છે.

(૧૩૦) અજ્ઞાન અવસ્થામાં ચૈતન્યને ભૂલીને જેવા રાગ-દ્વેષ કરતો તેવા ને તેવા જ્ઞાનઅવસ્થા થયા પછી થતા નથી, ઘણો ફેર પડી જાય છે, આસક્તિ ઘણી ઘટી જાય છે. કોઈ કહે કે સમ્યગ્જ્ઞાન પોતાને થયું તેની ખબર પોતાને

કેમ પડે ?—જરૂર પડે. જેમ ગરીબને લક્ષ્મી મળતાં ખબર પડે છે કે હું લક્ષ્મીવાન થયો, જેમ કૃધાતૂરને ભોજન કરતાં ખબર પડે છે કે મારી કૃધા શાંત થઈ, જેમ તૃષ્ણાતૂરને જળપાન કરતાં ખબર પડે છે કે મારી તૃષ્ણા શાંત થઈ, તેમાં બીજાને પૂછવું નથી પડતું; તેમ સમ્યજ્ઞાન થતાં અપૂર્વ આત્મશાંતિનું વેદન થાય છે તેની પોતાને જરૂર ખબર પડે છે કે મારી આકુળતા શાંત થઈ, મને નિરાકૃણ સ્વાભાવિક શાંતિનું વેદન થયું. મારા જ્ઞાનની દિશા પલટી. સમ્યજ્ઞાન અને શાંતિનું વેદન એ તો પોતાના ઘરની ચીજ છે, એટલે તે પોતાથી છાની રહે જ નહીં.

(૧૩૧) ભેદજ્ઞાન થતાં જીવને ચૈતન્યસ્વભાવ તો પોતાનો પરમ મિત્ર ભાસે છે ને કોધાદિ આસવો પોતાના દુશ્મન જેવા લાગે છે. જેમ સજજન અને દુશ્મન તે બન્નોની ખબર પડતાં જ સત્પુરુષોને સજજન તરફ વલાણ થાય છે ને દુશ્મન સાથેનો સંબંધ તે છોડી દે છે. તેમ સત્તસ્વભાવી આત્મા અને વિરુદ્ધસ્વભાવી આસવો—એ બંનેની બિજ્ઞતાનું ભાન થતાં જ ધર્માત્મા સત્પુરુષને આત્મસ્વભાવ તરફ વલાણ થાય છે અને આસવો સાથેનો સંબંધ તે છોડી દે છે.

(૧૩૨) અલ્ય રાગાદિ થતા હોય તેને જ્ઞાનમાં રાગાદિ તરીકે જાણી લેવા તે તો જ્ઞાનનું કાર્ય છે, પરંતુ રાગાદિને હિતરૂપ જાણીને તેમાં જ વર્તવું તે અજ્ઞાનનું કાર્ય છે.—આ રીતે બંનેમાં મોટો ફેર છે. એક તો રાગને રાગ તરીકે જાણીને છોડે છે, ને બીજો તેને પોતાનો માનીને પકડે છે. જેમ સર્પને સર્પ તરીકે જાણીને હૃથમાં લ્યે, અને સર્પને દોરડી સમજીને પકડે, તે બંનેમાં ફેર છે. સર્પને દોરડી સમજીને જે પકડે છે તે તેનાથી બચવાનો ઉપાય રાખી શકશે નહિં. ઘોડિયામાં સુતેલા બાળક ઉપર ફેણ માંડીને સર્પ ડોલતો હોય, અને જ્યાં ખબર પડે કે અરે, આ તો સર્પ !—ત્યાં તરત જ તેને મોદા પાસેથી એવી રીતે પકડે છે કે તે કરડી શકે નહીં; તેમજ હૃથને ભરડો ન લઈ શકે એવી ચાલાકીથી પકડે છે. તેમ રાગને આસવ તરીકે નહિં ઓળખનાર જીવ, તેને આત્માથી બિજ્ઞ નહિં જાણતો થકો તેમાં જ વર્તે છે એટલે તે તો આસવોના ઊંસથી પોતાના આત્માની રક્ષા કરી શકતો નથી. પરંતુ, હું તો જ્ઞાતાદિષ્ટ આત્મા છું ને આ કોધાદિ છે તે હું નથી—આવા ભેદજ્ઞાનવડે જ્યાં કોધાદિને કોધાદિરૂપે ઓળખી લીધા ત્યાં ધર્માત્મા પોતાના જ્ઞાનની ચાલાકીવડે તે કોધાદિને પોતાથી જુદા ને જુદા રાખે છે, એટલે તે કોધાદિ ભાવો તેની સમ્યકૃશ્રદ્ધ કે સમ્યજ્ઞાનને ભરડો લઈ શકતા નથી; કોધાદિ વખતે તેનાં શ્રદ્ધા-જ્ઞાન જાગૃત ને જાગૃત રહે છે, ને તે કોધાદિને આત્માના સ્વરૂપમાં નહિં પ્રવેશવા દેતા થકા તેનાથી આત્માની રક્ષા કરે છે. અજ્ઞાનીને તો મિથ્યાબુદ્ધિપૂર્વકના રાગ-દ્રેષ હોવાથી તે તેના શ્રદ્ધા-જ્ઞાનને કરડી ખાય છે, તે પોતાના શ્રદ્ધા-જ્ઞાનને રાગ-દ્રેષથી જુદા રાખીને બચાવી શકતો નથી.

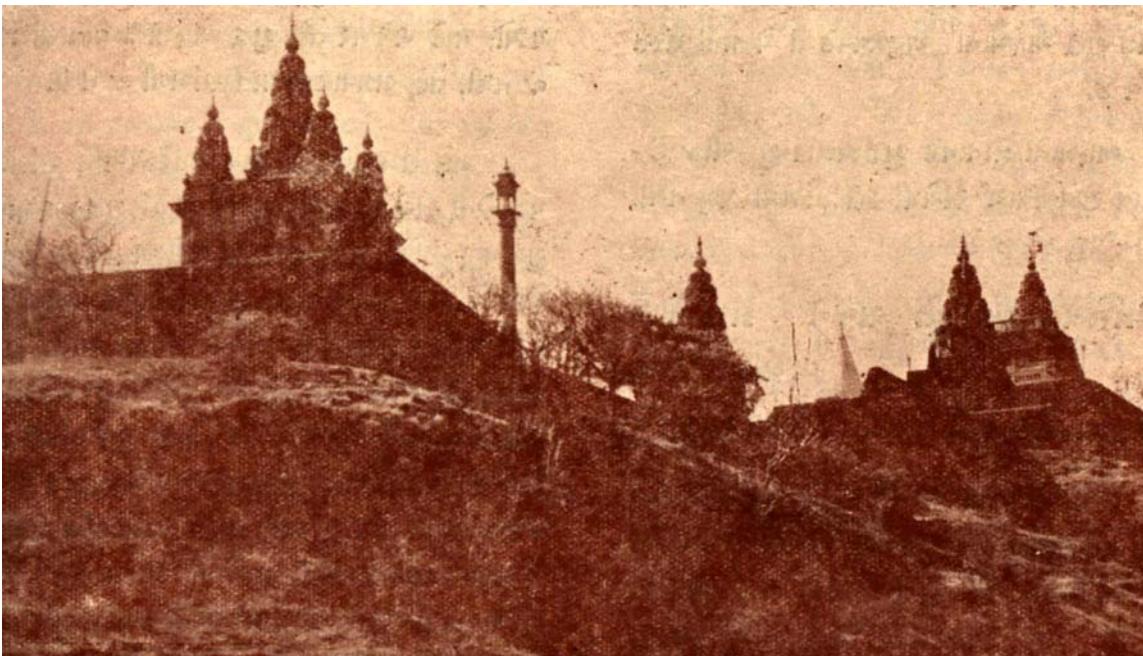
(૧૩૩) જિજ્ઞાસુ શિષ્યે પૂછ્યું હતું કે ‘ભગવન् ! સમ્યજ્ઞર્શનનું અને ભેદજ્ઞાનનું આટલું બધું શું માહાત્મ્ય છે કે તેનાથી બંધન અટકી જાય છે ! અહા ! જ્ઞાન થતાં વેત જ બંધન છૂટી જાય છે—એ જ્ઞાન કેવું ! આત્મા અને રાગાદિનું ભેદજ્ઞાન થાય કે તરત જ બંધન અટકી જાય—એ કઇ રીતે ?’ તેના ઉત્તરમાં આચાર્યદિવે ભેદજ્ઞાનનું સ્વરૂપ સ્વષ્ટ કરીને સમજાવ્યું કે—જો ભાઈ ! તું વિચાર કર કે જે જ્ઞાન છે તે રાગમાં જ પ્રવર્તે છે કે રાગથી છૂટું પડીને જ્ઞાનસ્વભાવમાં પ્રવર્તે છે ? જો રાગમાં જ પ્રવર્તતું હોય તો તે જ્ઞાન નથી પણ અજ્ઞાન જ છે—એમ તું જાણ ; અને જો તે જ્ઞાન રાગથી છૂટું પડીને જ્ઞાનસ્વભાવમાં વર્તે છે,—તો જ્ઞાનમાં વર્તતાં તેને બંધન કેમ થાય ? ન જ થાય.—માટે જ્ઞાનથી જ બંધનનો નિરોધ સિદ્ધ થયો.—કયા જ્ઞાનથી ? કે સ્વભાવ તરફ જૂકેલા જ્ઞાનથી. આ રીતે ભેદજ્ઞાનનો અને સમ્યજ્ઞર્શનનો અચિંત્ય મહિમા તું સમજ.

કુંથલગિરિ-સિદ્ધકોત્રમાં પ્રવચન

(૨૪૮૫ : ફાગણ પૂર્ણિમા)

શ્રી દેશભૂષણ અને કુલભૂષણ મુનિવરો અહીંથી મોક્ષ પામ્યા છે; તેઓ કઈ રીતે મોક્ષ પામ્યા? મોક્ષ પામ્યા પહેલાં તેઓએ શું કર્યુ? તે વાત પૂર્ણ ગુરુસ્થેવ આ પ્રવચનમાં સમજાવે છે.

આ સમયસારશાસ્ત્ર છે; ભગવાન કુંદકુંદાચાર્ય વિદેહકોત્રે સીમંધર પરમાત્મા પાસે ગયા હતા; તેમણે ભગવાન સીમંધર પરમાત્માની હિવ્યવાણી સાક્ષાત્ સાંભળીને આ શાસ્ત્ર રચ્યું છે. આ સમયસારના કર્તા-કર્મ અધિકારમાં ભેદજાન માટેની અદ્ભુત વાત છે, મોક્ષનું મૂળ એ ભેદજાન છે.

આ જીવ સ્વયંસિદ્ધ અનાદિ-અનાંત છે; તે છે-છે ને છે. તેનો સ્વભાવ જ્ઞાન અને સુખ છે, પણ અનાદિકાળથી પોતાના સ્વભાવને ભૂલીને તે ચોરાસીમાં પરિબ્રમણ કરીને દુઃખી થઈ રહ્યો છે. આચાર્યભગવાન તે પરિબ્રમણ ટાળવાનો ઉપાય બતાવતાં કહે છે કે ભાઈ! તું તો આત્મા છો...જેવા સિદ્ધ પરમાત્મા છે તેવો જ તું પરમાર્થે છો...જે વિકલ્પ અને રાગ છે તે તો પાણીમાં સેવાળ જેવા છે, તે વિકલ્પ અને રાગ તારા આત્માના.

શાંત સ્વભાવભૂત નથી પણ મલિન ઉપાધિભાવ છે. જેને તૃખા લાગી હોય અને પાણી પીને તૃખા છીપાવવી હોય તે જીવ પાણીમાંથી સેવાળ કાઢી નાંખીને શુદ્ધ જળને પીએ છે; તેમ જે આત્માર્થી હોય , જેને આત્માના શાંતજળની તરસ લાગી હોય, ને આત્માનો અનુભવ કરીને તે તરસ છીપાવવા ચાહતો હોય તે આત્માર્થી જીવ આત્મામાંથી વિકારી-મલિન ભાવોને જીદા કરીને શુદ્ધ જ્ઞાનાંદ સ્વભાવપણે આત્માને અનુભવે છે, ને એ રીતે શુદ્ધ આત્માના અનુભવવડે તે પોતાની તરસ છીપાવે છે.

આત્માનો જ્ઞાનાંદ શુદ્ધસ્વભાવ શું ચીજ છે—એ વાત જીવે યથાર્થ રુચિથી કદી સાંભળી પણ નથી. આચાર્યપ્રભુ કહે છે કે—

શુત-પરિચિત અનુભૂત સર્વને કામ-ભોગ-બંધનની કથા,
પરથી જીદા એકત્વની ઉપલબ્ધ કેવળ સુલભ ના.

ભાઈ, તે અનાદિથી વિકારને કરવાની અને તેના ફળના ભોગવટાની જ રુચિ કરી છે, તેના જ શ્રવણમાં પ્રેમ અને ઉત્સાહ કર્યો છે, વારંવાર તેનો જ અનુભવ કર્યો છે; પણ વિકારરહિત શુદ્ધ જ્ઞાનાંદસ્વરૂપ આત્માની રુચિ તે કદી કરી નથી, તેના શ્રવણમાં પ્રેમ અને ઉત્સાહ કર્યો નથી, તેં તેનો અનુભવ કર્યો નથી. એકત્વસ્વરૂપ સમજાવનારા સંતોનો યથાર્થ પરિચય પણ કર્યો નથી, માટે હવે એક વાર અંતરમાં શુદ્ધ આત્માનો ઉલ્લાસ લાવીને પ્રેમથી આ વાત સાંભળ.

પ્રશ્ન :—પ્રભો ! અનંતવાર સમવસરણમાં જઈને સાંભળ્યું છે ને ?—છતાં ‘નથી સાંભળ્યું’ એમ કેમ કહો છો ?

ઉત્તરઃ—સમવસરણમાં જઈને સાંભળ્યું ને સંતો પાસેથી સાંભળ્યું, પણ તેને ખરેખર સાંભળ્યું અમે કહેતા નથી, કેમકે સર્વજ્ઞો અને સંતોનો એવો આશાય હતો તેવો લક્ષમાં લીધો નથી, માટે શ્રવણ જ કર્યું નથી—એમ કહ્યું છે. એ જ રીતે, અનાદિ નિગોદના જીવો કે જેને સંસારમાં કદી કાન મળ્યા જ નથી, છતાં તેઓએ પણ કામ-ભોગ-બંધનની કથા અનંતવાર સાંભળી છે—એમ કહ્યું, કેમકે શર્દોને ન સાંભળ્યા છતાં તેની રુચિમાં-અભિપ્રાયમાં-અનુભવમાં તો એ કામ-ભોગ-બંધનની વાત ઘૂંટાય જ છે. અનાદિથી જે વિપરીત રુચિ હતી તેવી જ રુચિ દિવ્યધ્વનિ સાંભળતી વખતે પણ જો ઘૂંટાય જ છે તો તેનામાં દિવ્યધ્વનિ સાંભળવાનું કાંઈ ફળ તો ન આવ્યું, ઉપાદાનમાં કાંઈ ફેર તો ન પડ્યો, માટે ખરેખર તેણે શુદ્ધ આત્માની વાત સાંભળી જ નથી, તેણે ભગવાનની વાત સાંભળી જ નથી.

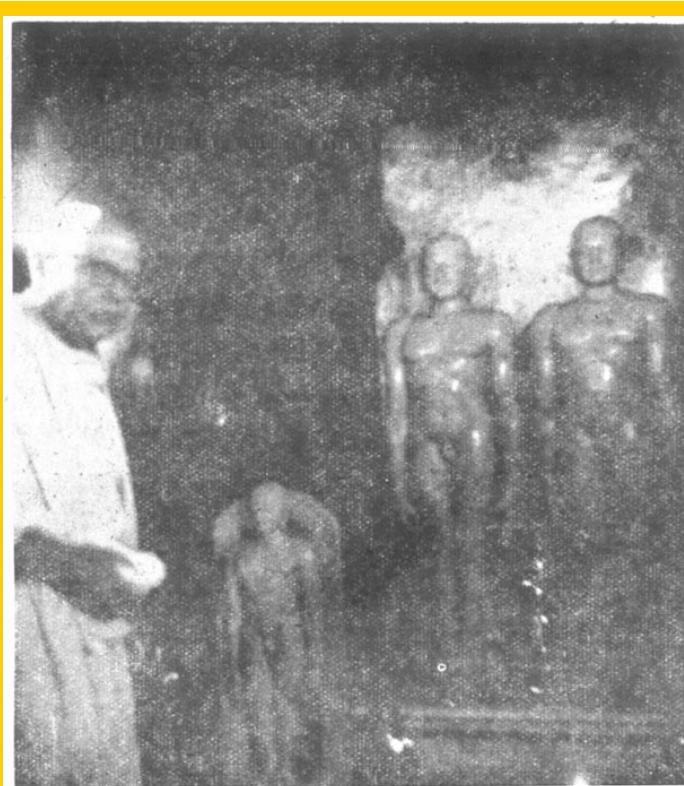
ભલે સમવસરણમાં જાય ને દિવ્યધ્વનિ સાંભળે, પણ જેની રુચિમાં જ વિકાર ભર્યો છે તેને શુદ્ધ આત્માની સુગંધ (—રુચિ) થતી નથી. પોતાની અનાદિથી પોષાયેલી વિકારની રુચિ કાઢી નાંખીને શુદ્ધ આત્માની રુચિ પ્રગટ કરે તો તેનો અપૂર્વ સ્વાદ આવે. તેનું દેખાંત; બે ભમરા હતા...બંને દુર્ગંધમાં રહેતા ને નાકમાં દુર્ગંધી ગોળી ભરીને તેની દુર્ગંધનો સ્વાદ લેતા હતા...એકવાર એક ભમરો સુગંધી ગુલાબ ઉપર જઈને બેઠો ને તેની સુગંધથી પ્રસંજ થઈને બીજા ભમરાને કહ્યું : ચાલ ભમરા ! ગુલાબની સુગંધ લેવા ! આ દુર્ગંધ કરતાં તને સુંદર સુગંધી ગુલાબની સુગંધનો સ્વાદ ચખાડું ! બીજો ભમરો તેની સાથે સુગંધનો સ્વાદ લેવા તો ગયો, પણ તેના નાકમાં દુર્ગંધી વસ્તુ ભરી હોવાથી તેને ગુલાબની સુગંધનો સ્વાદ ન આવ્યો. પહેલા ભમરાએ પૂછ્યું : કેમ ભાઈ ! કેવી સુગંધ આવી ? તો બીજો ભમરો કહે : મને તો પહેલા જેવી જ દુર્ગંધ આવે છે, કાંઈ ફેર નથી દેખાતો. પહેલા ભમરાએ વિચાર કરીને કહ્યું : અરે ભમરા ! તારા નાકમાં આ દુર્ગંધી વસ્તુ ભરી છે તે કાઢી નાંખ ને પછી આ ગુલાબને સૂંધ, તો તને તેની સુગંધનો સ્વાદ આવશે. બીજા ભમરાએ નાકમાંથી દુર્ગંધી વસ્તુ કાઢી નાંખી ને ગુલાબની સુગંધથી તે પ્રસંજ થયો...તેમ અનાદિથી ચાલી આવતી વિકારની રુચિ ટાળીને પોતાના સ્વરૂપના અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ લઈને જ્ઞાની ધર્માત્મા બીજા ભવ્ય જીવોને કહે છે કે અરે જીવ ! ચાલ તારા

અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ લેવા ! આ અનાદિના વિકારના આકુળતાના સ્વાદ કરતાં તને અતીન્દ્રિય ચૈતન્યસ્વભાવનો અનાકુળ શાંતરસ ચખાડું. આવી વાત શાનીએ સંભળાવી ત્યારે અંતરની સ્થિમાં વિકારની પક્કડ રાખીને જીવે સાંભળ્યું, તેથી તને અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ ન આવ્યો. ત્યારે શાની તને ફરીને સમજાવે છે કે અરે જીવ ! તારી સ્થિમાં તે વિકારને પકડ્યો છે તેથી તને તારા અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ નથી આવતો, માટે એક વાર તે વિકારની સ્થિ છોડીને અંતર્મુખ થઈને ચૈતન્યસ્વરૂપનો સ્વાદ લે, તો તને તારા અતીન્દ્રિય આનંદનો પૂર્વે કદ્દી નહિ આવેલો એવો સ્વાદ આવશે. આ રીત પ્રમાણે અંતર્મુખ થઈને અનુભવ કરતાં તે જિજ્ઞાસુ જીવને અતીન્દ્રિય આનંદનો સ્વાદ આવે છે. આ જ ધર્મની અને અતીન્દ્રિય આનંદના અનુભવની રીત છે.

પ્રભો, ધર્મની આ રીત એકવાર લક્ષમાં તો લે. આ રીત વગર બીજા કોઈ ઉપાયથી ધર્મ થાય તેમ નથી. ધર્મ એવો જે આત્મા, તેના જ આશ્રયે ધર્મ થાય છે, એ સિવાય રાગાદિના આધારે ધર્મ થતો નથી. અરે ભાઈ ! આ સંસારના આવા દુઃખ ! તેનાથી છૂટકારા માટે અંતરમાં આ વાત સમજવાનો પ્રયત્ન કર. એકલા ક્ષણિક વિકારનું જોર ન દેખ; વિકાર વખતે જ આખો નિત્યાનંદ અવિકારી આનંદસ્વભાવ ભર્યો છે તે સ્વભાવને દેખ...તેનો આદર કર. બાપુ ! ચિરસ્થાયી સ્વભાવના શરણ વિના બહારમાં કોઈ તને શરણ થાય તેમ નથી, તેમજ ક્ષણિક વિકારના શરણે પણ તારા ભવભ્રમણના આરા આવે તેમ નથી. ભાઈ, તું એમ ન માની લે કે આત્માની વાત કેમ સમજાય ? તું નાનો નથી. સિદ્ધભગવાન જેવડી મહાન પ્રભુતા તારામાં ભરેલી છે. જો તેં તારી પ્રભુતાને લક્ષમાં ન લીધી તો તેં કાંઈ નથી કર્યું...જેનાથી ભવદુઃખના આરા અટકે એવું કાંઈક અપૂર્વ કર. આત્માનો ચિદાનંદસ્વભાવ વિકારમાં નથી, ને વિકાર આત્માના સ્વભાવમાં નથી.—આવા આત્મસ્વભાવને લક્ષમાં લે; તેને લક્ષમાં લેતાં અતીન્દ્રિયાનંદના વેદન સહિત તેની પ્રતીતિ થાય—તેનું નામ સમ્યગ્રદ્ધન છે. આવું સમ્યગ્રદ્ધન થતાં આત્મામાં સિદ્ધપદના ભણકાર આવી જાય છે.

બાપુ ! અનંતકાળના તારા દુઃખ મટાડવાની આ વાત છે. આ સમજ્યા વિના બીજે કયાંચ જગતમાં તને સુખનો અંશ પણ મળે તેમ નથી. દુઃખરૂપને તું કલ્પનાથી સુખરૂપ માની લે તો તારું દુઃખ કયાંથી ટળશે ? અહા, ચૈતન્યનો આત્મરસ-અતીન્દ્રિય આનંદરસ તેનો સ્વાદ જેમાં ન આવે તે સુખ કેવું ? ને તે ધર્મ કેવો ? કેવળજ્ઞાન અને સિદ્ધપદરૂપી ફળ પાકે એવી તાકાત ચૈતન્યવેલડીમાં ભરી છે. આવી તારી તાકાતને હે જીવ ! તું એક વાર અંતર્મુખ થઈને પ્રતીતમાં લે. જો આવા આત્માને પ્રતીતમાં ન લીધો તો શાસ્ત્રો ભાષ્યો કે મુનિવ્રત પાણ્યાં તે બધું મોક્ષને માટે વ્યર્થ છે, એ બધું અનંતવાર જીવ કરી ચૂક્યો છે, માટે આત્માનો શાનાનંદસ્વભાવ શું ચીજ છે તેને એકવાર લક્ષમાં લે...તેની પ્રતીતિ કર...એની પ્રતીત કરતાં ભવભ્રમણનો અંત આવી જાય છે. અહીંથી દેશભૂષણ અને કુલભૂષણ મુનિવરો મોક્ષ પદ્ધાર્યા, તે પહેલાં તેમણે આવા શુદ્ધ આત્માની પ્રતીત અને અનુભવ કર્યો હતો, અને પછી તેમાં સંપૂર્ણ લીન થઈને કેવળજ્ઞાન અને મોક્ષપદ પામ્યા. આ રીતે મોક્ષનો ઉપાય અંતર્દ્દ્વારા સ્વભાવમાં છે, તે સ્વભાવની ઓળખાણ અને પ્રતીતનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. જીનોને, આ મુનિઓનાં ધામ કેવાં છે ! આ દેશભૂષણ અને કુલભૂષણ મુનિવરો જ્યારે અહીં સાક્ષાત્ વિચરતા હશે ત્યારે તેમના દેદાર કેવા હશે ?—જીણો કે સિદ્ધભગવાન ઉપરથી ઉત્તર્યા ! ચૈતન્યમાં જૂલતા જૂલતા તેઓ સિદ્ધપદને સાધતા હતા ને અતીન્દ્રિય નિજાનંદનો અનુભવ કરતા હતા. રામચંદ્રજી જીવા પણ ભક્તિથી તેમની પાસે નાચી ઉઠયા હતા. અસુરદેવો દેશભૂષણ-કુલભૂષણ મુનિવરોને ઉપદ્રવ કરીને ધ્યાનમાં ઉપસર્ગ કરતા હતા, રામ-લક્ષમણે તે અસુર દેવોને ભગાડી મૂક્યા, ને મુનિવરોની ખૂબ ભક્તિ કરી. મુનિવરો કેવળજ્ઞાન પામ્યા...અને અહીંથી તેઓ મોક્ષ પદ્ધાર્યા...આવા મુનિવરોનું આ સિદ્ધધામ છે. અહા ! મુનિપદ શું છે—એ લક્ષમાં

આવવું પણ જીવોને મુશ્કેલ છે. ચૈતન્યનું સમ્યક્ભાન ઉપરાંત તેમાં ઘણી લીનતા કરીને વારંવાર રાગથી જૂદા ચૈતન્યને નિર્વિકલ્પપણે અનુભવે છે; સમ્યક્શ્રદ્ધા-જ્ઞાનપૂર્વક આવો અનુભવ તે જ મોક્ષ પામવા માટેનું ખરું તીર્થ છે...આવા તીર્થનું સ્મરણ અને ભાવના માટે તીર્થયાત્રા વગેરેનો ભાવ સાધકને આવે છે.

કુંથલગિરિ ઉપરના ભગવંતો ક

કુંથલગિરિ-સિદ્ધિધામ ઉપર બિરાજમાન દેશભૂષણ અને કુલભૂષણ મુનિ ભગવંતોનું આ દશ્ય છે. ખર્ઝાસને ધ્યાનમાં ઊભેલા મુનિભગવંતોનો અદ્ભુત વીતરાગી દેદાર દેખતાં ગુરુદેવને ચૈતન્યભાવનાઓ જાગતી હતી; અને મુનિવરોની ભક્તિ કરતાં કરતાં વચ્ચે પ્રમોદથી ગુરુદેવે કહ્યું હતું કે-જુઓ...આ ‘દેશભૂષણ’ અને ‘કુલભૂષણ’ મુનિવરોનો દેખાવ ! ‘દેશ’ એટલે આત્માના અસંખ્ય પ્રદેશ, તેનું ‘ભૂષણ’ એટલે શોભા; અર્થાત્ અસંખ્ય પ્રદેશી પવિત્ર ચૈતન્યધામ તે ‘દેશભૂષણ’ છે. અને ‘કુલભૂષણ’ એટલે અનંતગુણરૂપી કુળથી શોભતો એવો આત્મા, તેની આરાધના; આવા ‘દેશભૂષણ’ અને ‘કુલભૂષણ’ ને ઓળખીને તેની આરાધના કરવી તે સિદ્ધિધામની ખરી જાતા છે.

...યાત્રાનાં...મીઠાં...સંભારણાં...

“અહા ! આ તો દુનિયાની એક અજાયબી છે”

ગાઈ સાલના માફ સુદ છઠે મુંબઈમાં પ્રતિષ્ઠા મણ્ણોત્સવ પૂર્ણ થયો...ત્યારબાદ માફ સુદ આઈમે ગુરુદેવે સંઘસહિત દક્ષિણાંત્રીથામોની મંગલયાત્રા માટે પ્રસ્થાન કર્યું...ને માફ વદ નોમે પૂર્ણ ગુરુદેવ ઘણા ભક્તિભાવપૂર્વક બાહુબલી ભગવાનને ભેટયા...તેને આજે એક વર્ષ પૂરું થવા આવ્યું છતાં તે વખતના પ્રસંગો આજે ય હજુ તાજા જ નજરે તરવરી રહ્યા છે. ગુરુદેવ ઘણીવાર એ બાહુબલી ભગવાનને યાદ કરીને કહે છે કે અહા ! એ તો દુનિયાની એક અજાયબી છે...

બડવાની તીર્થધામોમાં ૮૪ ફૂટ ઊંચા
આદિનાથ ભગવાનના ચરણ સમીપે ગુરુદેવ

“મંગલવર્દ્ધની” મોટર-જેમાં
પૂર્ણ ગુરુદેવે દક્ષિણ તીર્થધામોની યાત્રા કરી.

અમૃ થવાનો ઉપાય

(અમરેલી શહેરમાં પૂરુષેવના પ્રવર્ચનોમાંથી)

* દેહમાં રહેલો આત્મા સંસારભમજાથી થાકીને મોક્ષનો ઉપાય કરવા માટે જ્યારે તૈયાર થાય છે ત્યારે તે કેવું ભેદજ્ઞાન કરે છે, તેની આ વાત છે. સુખદાયક એવો પવિત્ર આત્મસ્વભાવ, અને દુઃખદાયક એવા મહિન રાગાદિ ભાવો, એ બંનેને બિજ્ઞ નહિ જાણવાથી, રાગાદિના જ અનુભવમાં વર્તતો જીવ અજ્ઞાનભાવથી દુઃખી છે ને સંસારભમજા કરે છે. હવે જેને એમ થયું છે કે અરે! આ રાગના વેદનમાં મને શાંતિ નથી, મારી શાંતિનો ઉપાય આ રાગમાં ન હોય; માટે રાગથી જુદ્ધો થઈને હું મારી શાંતિનો ઉપાય શોધું.

* આવા શોધક જીવને શાંતિનો ઉપાય આચાર્યદિવ બતાવે છે : હે ભાઈ ! તારો જ્ઞાનસ્વભાવી આત્મા પવિત્ર છે, સુખરૂપ છે, શરણરૂપ છે, ને રાગાદિ તો મહિન છે, દુઃખરૂપ છે, અશરણ છે.—આમ તે બંનેના બિજ્ઞબિજ્ઞ સ્વભાવને તું ઓળખ. એ રીતે બંનેને બિજ્ઞબિજ્ઞ ઓળખતાં જ તારું જ્ઞાન રાગથી જુદ્ધું પડીને સ્વભાવમાં પરિણામશે ને તને તારા સ્વભાવની શાંતિનું વેદન થશે.

* દેહથી ને રાગથી અત્યંત બિજ્ઞપરિણામે જેનો આત્મા પરિણામી રહ્યો છે, મુક્તિ અને કેવળજ્ઞાન જેણે સાધી લીધાં છે એવા ભગવાન સર્વજ્ઞપરમાત્મા, તેમણે તે પરમાત્મદશા ક્યાંથી પ્રગત કરી ? આત્માના સ્વભાવમાં તે તાકાત હતી, તેમાંથી જ તે પ્રગટી છે, કોઈ સંયોગમાંથી તે પ્રગટી નથી. (લીડીપીપરમાંથી ચોસઠપોરી તીખાસ પ્રગટે છે તે દિલ્લાંતની જેમ.)

* પોતાના પરમાત્મસ્વભાવમાંથી બદ્ધાર નીકળ્યો-ખસ્યો-સંસર્યો તે સંસાર છે; તે સંસાર ક્યાંય બદ્ધારમાં નથી પણ જીવની પર્યાયમાં જ સંસાર છે. જીવની બધીમુખ પર્યાય તે સંસાર છે, ને જીવની અંતમુખ પર્યાય તે મોક્ષમાર્ગ છે. આ રીતે સંસારમાર્ગ કે મોક્ષમાર્ગ જીવની પર્યાયમાં જ છે.

* અહીં મુખ્ય વાત એ છે કે સ્વભાવ શું અને વિભાવ શું, તેનું ભેદજ્ઞાન કરવું. વિકારી લાગણીઓમાં એકત્વબુદ્ધિ તે જ સંસારનું મૂળ છે; કેમકે વિકાર સાથે એકત્વ માને તે તેનાથી છૂટો ક્યારે પડે ? વિકારથી બિજ્ઞ શુદ્ધ જ્ઞાનસ્વભાવને ન જાણો ત્યાં સુધી સમ્યગ્દર્શન પણ ન થાય; તો સમ્યગ્દર્શન વગર મોક્ષમાર્ગ તો ક્યાંથી હોય ?

* સંસાર એટલે દોષ; દોષ તે કોઈ કાયમી વસ્તુ નથી પરંતુ ગુણ કાયમી વસ્તુ છે; તે ગુણની કણિક વિકૃતિ તે દોષ છે. ગુણના વિશાસે ગુણ પ્રગટે છે ને દોષ ટળી જાય છે.

* ગુણને અને દોષને વિસ્ત્રદ્જ સ્વભાવપણું છે...જેણે દોષમાં (વિકારમાં, રાગમાં) પોતાની એકતા માની તેણે પોતાના ગુણસ્વભાવનો વિશાસ ન કર્યો, એટલે સ્વભાવનો અનાદર કરીને દોષનો આદર કર્યો, તે જીવ દોષનો નાશ ક્યાંથી કરી શકશે ?

* જેણે સ્વભાવ અને વિભાવનું ભેદજ્ઞાન કર્યું, ગુણને અને દોષને જુદા જાણ્યા, તે જીવ સ્વભાવ તરફ જૂકશે ને વિભાવથી વિમુખ થશે...એટલે બંધનથી પાછો વળીને મોક્ષમાર્ગ તરફ તે વળશે.

* ભેદજ્ઞાનની અપૂર્વ કળા કેવી હોય ? ને તે પ્રગટતાં આત્મામાં શું થાય, તેની આ વાત છે. આત્મા અને રાગાદિને જુદા જાણનારું ભેદજ્ઞાન રાગાદિથી છૂટું પડેલું છે, ને આત્માના આનંદ તરફ જૂકીને તેનું વેદન કરવામાં તન્મય થયેલું છે. ભેદજ્ઞાનની અંતરૂપરિણાતિ એવી અલૌકિક થઈ જાય છે—જાણે કે આખો આત્મા જ પલટી ગયો ! ભેદજ્ઞાન થતાં આત્માની આખી દશા જ પલટી જાય છે.

* આવા ભેદજ્ઞાન વગર અનંતકાળથી જીવ સંસારમાં ભાવમરણો મરી રહ્યો છે, તે ભાવમરણ કેમ અટકે અને આત્માનું અમરપદ કેમ પમાય તેની આ વાત છે. ભેદજ્ઞાનવડે જ ભાવમરણથી છૂટીને ચૈતન્યનું અમરપદ પમાય છે...અમૃતમય એવું જે મોક્ષપદ તે જ આત્માનું અમરપદ છે, ને તેની પ્રાપ્તિ આવા ભેદજ્ઞાનથી જ થાય છે.

ઇપતે...ઇપતે

આંકડિગામાં દિ. જિનમંદિરનું શિલાન્યાસ મુહૂર્ત

અમરેલીથી પ્રસ્થાન કરીને પૂરુષે પોષ વદ અમાસે મોટા આંકડિઆ પધાર્યા. ઉમળકાપૂર્વક સ્વાગત થયું. અહીં શાંતિનાથ ભગવાનના સુંદર ભાવવાણી પ્રતિમા બિરાજમાન છે. બપોરે પ્રવચન બાદ ખાસ ઉલ્લાસપૂર્વક ભક્તિ થઈ...સાંજે ગ્રામ્યશૈલીથી બાળિકાઓએ રાસદ્વારા સ્વાગત ભાવના વ્યક્ત કરી.

પૂરુષે ગુરુદેવ પોતાને આંગણે પધારવાથી રવાણી કુટુંબને ખૂબ જ ઉલ્લાસ થયો...અને માણ સુદ એકમના રોજ શેઠ માણેકચંદ ધનજીભાઈ તથા તેમના ધર્મપત્ની જજીભાઈ અને સમસ્ત રવાણી કુટુંબના ફસ્તે દિગંબર જિનમંદિરનું શિલાન્યાસ મુહૂર્ત પૂરુષેવની મંગલછાયામાં થયું. ભાઈશ્રી જમુભાઈ (જેમણે ઘણા વર્ષ સુધી આત્મધર્મ-માસિકની વ્યવસ્થા સંભાળી હતી તેઓ) પહેલેથી જિનમંદિર માટે ઉત્સાહપૂર્વક રસ ધરાવી રહ્યા છે. આખું રવાણી કુટુંબ પૂરુષે ગુરુદેવ પ્રત્યે ભક્તિભાવ ધરાવે છે, અને ગુરુદેવના પ્રતાપે આંકડિગામાં જિનમંદિરના પાયા નંખાતા તેમને ઘણો ફર્જ થયો છે. શિલાન્યાસપ્રસંગે ગુરુદેવના સુહસ્તે સ્વસ્તિક વગેરે કરાવવામાં આવ્યા હતા. આ રીતે ગુરુદેવના પ્રતાપે જિનશાસનની પ્રભાવના દિનેદિને વૃદ્ધિગત થતી જાય છે.

પૂર્ણતાને લક્ષે શરૂઆત

પૂર્ણ જ્ઞાનસ્વભાવની જેને પ્રતીત ન હોય તેને જ અલ્પ ઉધાડના અભિમાનથી અટકી જવાનું બને છે. જેને પૂર્ણ જ્ઞાનસ્વભાવની પ્રતીત હોય તેને પૂર્ણતાની જ ભાવના હોવાથી વચ્ચે ક્યાંય અટકવાનું બનતું નથી.

જ્ઞાનીની શરૂઆત પૂર્ણતાના લક્ષે છે, તેથી તે વચ્ચે અલ્પતામાં ક્યાંય અટકી જતા નથી. અજ્ઞાનીને પૂર્ણતાનું લક્ષ જ નહિ હોવાથી તેને વાસ્તવિક શરૂઆત પણ થતી નથી, તે ક્યાંક ને ક્યાંક અલ્પતામાં સંતુષ્ટ થઈને અટકી જાય છે માટે-પૂર્ણતાના લક્ષે શરૂઆત તે જ વાસ્તવિક શરૂઆત છે.

મોક્ષ-માર્ગના આશ્રયે

કદી બંધન થતું નથી

પુણ્ય-પાપ અધિકારમાં આચાર્યદૈવ કહે છે કે : અશુભકર્મ કે શુભકર્મ એ બંને કર્મો જીવને સંસારનું કારણ છે, તેથી તેમનામાં તફાવત નથી, તફાવત વગર જ તે બંને નિષેધવા યોગ્ય છે.

ત્યાં શિષ્ય પૂછે છે કે પ્રભો ! કોઈ કર્મ તો મોક્ષમાર્ગને આશ્રિત છે અને કોઈ કર્મ બંધમાર્ગને આશ્રિત છે,-તો તે બંનેનો નિષેધ શા માટે કહો છો ? અથવા તે બંનેને સમાન શા માટે કહો છો ? મોક્ષમાર્ગમાં વર્તતા શુભકર્મને આદરણીય કહોને ?

આચાર્યદૈવ તેને સમજાવે છે : સાંભળ ભાઈ ! મોક્ષમાર્ગમાં વર્તતા શુભકર્મને તું મોક્ષમાર્ગના આશ્રયે માને છે તે તારી ભૂલ છે, તે શુભકર્મ પણ બંધમાર્ગને આશ્રિત જ છે. કેવળ જીવમય એવો જે મોક્ષમાર્ગ, તેના આશ્રયે કોઈ પણ કર્મ બંધાતું નથી. જે સંસારમાં પ્રવેશ કરાવનારું છે એવું કર્મ મોક્ષમાર્ગના આશ્રયે કેમ ઉત્પન્ન થાય ? ન જ થાય. તે કર્મ તો બંધમાર્ગના આશ્રયે જ છે. મોક્ષમાર્ગ અને બંધમાર્ગ જુદા છે-એ વાત ખરી, પણ તેથી કાંઈ શુભ ને અશુભકર્મનો આશ્રય જુદો જુદો હોવાનું સિદ્ધ થતું નથી. શુભ કર્મ મોક્ષમાર્ગના આશ્રયે ને અશુભકર્મ બંધમાર્ગના આશ્રયે-એમ શુભ-અશુભના આશ્રયની ભિન્નતા નથી, બંને એકલા બંધમાર્ગને જ આશ્રયે છે તેથી બંને એક જ છે. મોક્ષમાર્ગમાં વર્તતા જીવને શુભકર્મ દેખીને, જે અજ્ઞાની મોક્ષમાર્ગના વાસ્તવિક સ્વરૂપને નથી ઓળખતો તેને, એમ થાય છે કે આ શુભકર્મ મોક્ષમાર્ગના આશ્રયે બંધાયું.-પરંતુ ખરેખર એમ નથી, તે શુભકર્મ પણ બંધમાર્ગને જ આશ્રિત છે. જે મોક્ષમાર્ગને આશ્રિત પણ કર્મ બંધાતું હોય તો તો કર્મથી છૂટકારાનો કોઈ ઉપાય જ ન રહ્યો !-પરંતુ જેમ બંધમાર્ગના આશ્રયે કદી મુક્તિ નથી થતી, તેમ મોક્ષમાર્ગના આશ્રયે કદી બંધન થતું નથી. માટે,-બંધમાર્ગને આશ્રયે વર્તતું એવું અશુભ કે શુભ બંને કર્મ મોક્ષાર્થીએ નિષેધવા યોગ્ય છે; અને જીવના આશ્રયે વર્તતો એવો મોક્ષમાર્ગ,-કે જે કર્મના બંધનું કારણ નથી પણ મોક્ષનું જ કારણ છે તે જ આદરપૂર્વક સેવવા યોગ્ય છે. -સમયસાર ગા. ૧૪૫ ના પ્રવચનમાંથી.

સર્વ મનોરથની સિદ્ધિનો ઉપાય

જે જીવ ! તારા ચિદાનંદસ્વભાવનું શરણ લેતાં સર્વ મનોરથની સિદ્ધિ થઈ જશે. કૃયા મનોરથ ?-કે મોક્ષનાં; મુમુક્ષુને મોક્ષ સિવાય બીજા શેનાં મનોરથ હોય ?

વૈરાગ્ય સમાચાર

રાજકોટના ભાઈશ્રી ધીરજલાલ નાથાલાલ પોષ સુદ ૧૪ના રોજ પત વર્ષની વયે સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે. પૂ. ગુરુદેવ પ્રત્યે તેમને ઘણો ભક્તિભાવ હતો, ઘણાં વર્ષાથી તેઓ પૂ. ગુરુદેવના સત્ત્સમાગમનો લાભ લેતા હતા. છેલ્લા એક વર્ષથી તેમને કેન્સરનું દર્દ હતું અને દેહસ્થિતિની ક્ષણભંગુરતા સમજીને છેલ્લે છેલ્લે ભાઈરવા માસમાં તેઓ સોનગઢ આવીને રવ્યા હતા અને બે ત્રણ મહિના સુધી સત્ત્સમાગમનો લાભ લીધો હતો. ત્યારબાદ તેઓ રાજકોટ ગયા હતા, પૂ. ગુરુદેવ રાજકોટ પધારવાના છે—એ સમાચારથી તેઓ અતિ આનંદિત થયા હતા, ને એ સુઅવસરની રાહ જોઈ રવ્યા હતા, પ્રવચનસ્થળથી પોતાનું ઘર બાજુમાં જ હોવાથી, ઘરે બેઠાબેઠા પણ પૂ. ગુરુદેવની વાણીનું શ્રવણ કરીશ અને ગુરુદેવના સાક્ષાત્ દર્શનનો લાભ મળશે એમ તેઓ ભાવના કરતા હતા. પરંતુ એ ભાવના પૂરી થયા પણેલાં જ તેમનો દેફ છૂટી ગયો. છેલ્લા દિવસોમાં પણ રેકોર્ડિંગ મશીનદ્વારા તેઓ પૂ. ગુરુદેવનાં પ્રવચનો સાંભળતા હતા; તેમજ છેલ્લી સ્થિતિ વખતે ભાઈશ્રી લાલચંદ્ભાઈએ પણ તેમને તાત્ત્વિક વચ્ચનોવડે ઉત્સાહ પૂર્ણો હતો. સ્વર્ગસ્થના ધર્મપત્ની મરધાબેન પણ તત્ત્વની સચિવાળા હોવાથી તેમણે પણ આ પ્રસંગે વૈરાગ્યપૂર્વક તત્ત્વશ્રવણ કરાવ્યું હતું. આ રીતે તત્ત્વશ્રવણ અને ગુરુદેવના દર્શનની ભાવનાપૂર્વક તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો. તેમની આ ભાવનાના સંસ્કારમાં આગળ વધીને તેઓ સાક્ષાત્ આત્મહિત સાથે એમ ઈચ્છીએ છીએ.

સ્વ. ધીરજલાલભાઈના કુટુંબીજનો પણ ધર્મના સારા સંસ્કાર ધરાવે છે. આ પ્રસંગે તેમના ધર્મપત્ની મરધાબેન તેમજ તેમના પુત્ર રજનીકાન્ત વગેરેએ પણ, શોકરૂપ આર્તધ્યાનને બદલે વૈરાગ્ય ભાવનાઓ ભાવીને, દેવ-ગુરુના શરણે હિત સાધવાની ભાવનાને પોષણ આપ્યું છે, ને એ રીતે પોતાના કુટુંબના ધર્મસંસ્કારોને તેઓએ શોભાવ્યા છે. આ વિષમકાળમાં ગુરુદેવનો મહાન ઉપકાર છે કે તેઓશ્રીએ સીચેલા ધર્મસંસ્કારો જીવને સર્વ પ્રસંગે સહાયભૂત થઇને હિતમાર્ગમાં દોર્યા કરે છે. ખરેખર આ સંસારમાં સર્વ પ્રસંગે શ્રી દેવ-ગુરુ ને ધર્મનું શરણ જ જીવને શાંતિદાતાર છે.

અમદાવાદ શહેરમાં દિ. જિનમંદિરની તૈયારી

અમદાવાદ શહેરના મુમુક્ષુઓએ દિ. જિનમંદિર બંધાવવાની ભાવનાથી નીચે મુજબની રકમોની જાહેરાત કરી છે :

- ૧૦૦૦૧) શાહ મલુકચંદ છોટાલાલ
  - ૫૦૦૧) શાહ કલ્યાણભાઈ લાલભાઈ
  - ૫૦૦૧) શ્રી મહાલક્ષ્મીબેન
  - ૫૦૦૧) શાહ ગોપાળદાસ ત્રિકમલાલ
  - ૨૦૦૧) શાહ હરિલાલ એસ. દોર્સી
  - ૨૦૦૧) શાહ શીવલાલ વરવાભાઈ કા. ચંદુભાઈ શીવલાલ
  - ૧૫૦૧) શેઠ બ્રધર્સ કા. રવિચંદ ઉમેદચંદ શેઠ
  - ૧૦૦૧) નરોતમદાસ સંઘજી કામદાર કા. ભાઈ શાંતિલાલ
  - ૧૦૦૧) એક મુમુક્ષુભાઈ કા. છોટાલાલ મોહનલાલ કામદાર
  - ૧૦૦૧) તિલકમંજરીબેન ભોગીલાલ
  - ૧૦૦૧) શા. દેવચંદ કુલચંદ બાલીસણાવાળા
  - ૧૦૦૧) કચરાભાઈ શહેરી ઘડીયાળી
  - ૧૦૦૧) શેઠ હરિલાલ જગજીવન
  - ૬૫૧) શેઠ મોહનલાલ ગોકળદાસ
  - ૫૦૧) ચંદ્રકાન્ત સારાભાઈ સત્યપંથી કા. કુલલતાબેન
  - ૫૦૧) પ્રભાકરભાઈ હિમતલાલ કામદાર
  - ૫૦૧) મહેતા મનસુખલાલ નથુભાઈ
  - ૫૦૧) મહેતા જયંતિલાલ નથુભાઈ
  - ૨૫૧) રતિલાલ ભુરાભાઈ
  - ૨૫૧) પીતાંબરભાઈ દલીચંદ
  - ૧૫૧) શેઠ કેશવલાલ ગુલાબચંદ કા. બાબુભાઈ (દેણગામ)
  - ૧૫૧) મનસુખલાલ રાયચંદ કા. હિમતલાલ મગનલાલ
  - ૧૦૧) ચુનીલાલ જીવણલાલ દોશી
  - ૧૦૧) હિમતલાલ લહેરચંદ
  - ૧૦૧) શાંતિલાલ તારાચંદ
  - ૧૦૧) મોંદીબેન જીવરાજ
- ૪૦૩૭૬ અંકે ચાલીસ હજાર ત્રણસો છોંતે૨

(ફુલ ચાલુ છે)

ધર્મત્મા જીવ
મિથ્યાદેણિને
સમ્યગ્દેણિ
બનાવે છે

સમ્યગ્દેણિ જીવ મિથ્યાદેણિને કહે છે કે ભૂલ મા,
ભૂલ મા ! તારી ચિદાનંદ વસ્તુને ભૂલ મા !
અને પરને પોતાની વસ્તુ માન મા ! એ તારી વસ્તુ
નથી માટે તારામાં શાંત થા. એમ ધર્મત્મા જીવ
મિથ્યાદેણિને પોતાના શાંતરસમાં લીન કરાવે છે;
તેનો ભ્રમ મટાડી, યથાર્થ સ્વરૂપ સમજાવી,
શાંતરસમાં તેને લીન કરી સમ્યગ્દેણિ બનાવે છે.

(-સમયસાર પ્રવચનો ભાગ ૩)

દુનિયાને
ભૂલ !...
આત્મરસમાં
મસ્ત થા !

આ ચૈતન્યતત્ત્વ શું છે તેનું એકવાર
કુતૂહલ તો કર. મરીને...એટલે ગમે તેટલી
પ્રતિકૂળતા વેઠીને પણ કુતૂહલ કર. અનંતવાર
દેણને અર્થે આત્મા ગાળ્યો, પણ હવે એકવાર
આત્માને અર્થે દેણ ગાળ તો ભવ રહે નાંદિ.
દુનિયાને ભૂલ ! દુનિયાની પરવા છોરીને
આત્માના રસમાં મસ્ત થઈ જા. પુરુષાર્થ કરી
અંતર પડાને તોડી નાંખ.

(-સમયસાર પ્રવચનો ભાગ ૩)